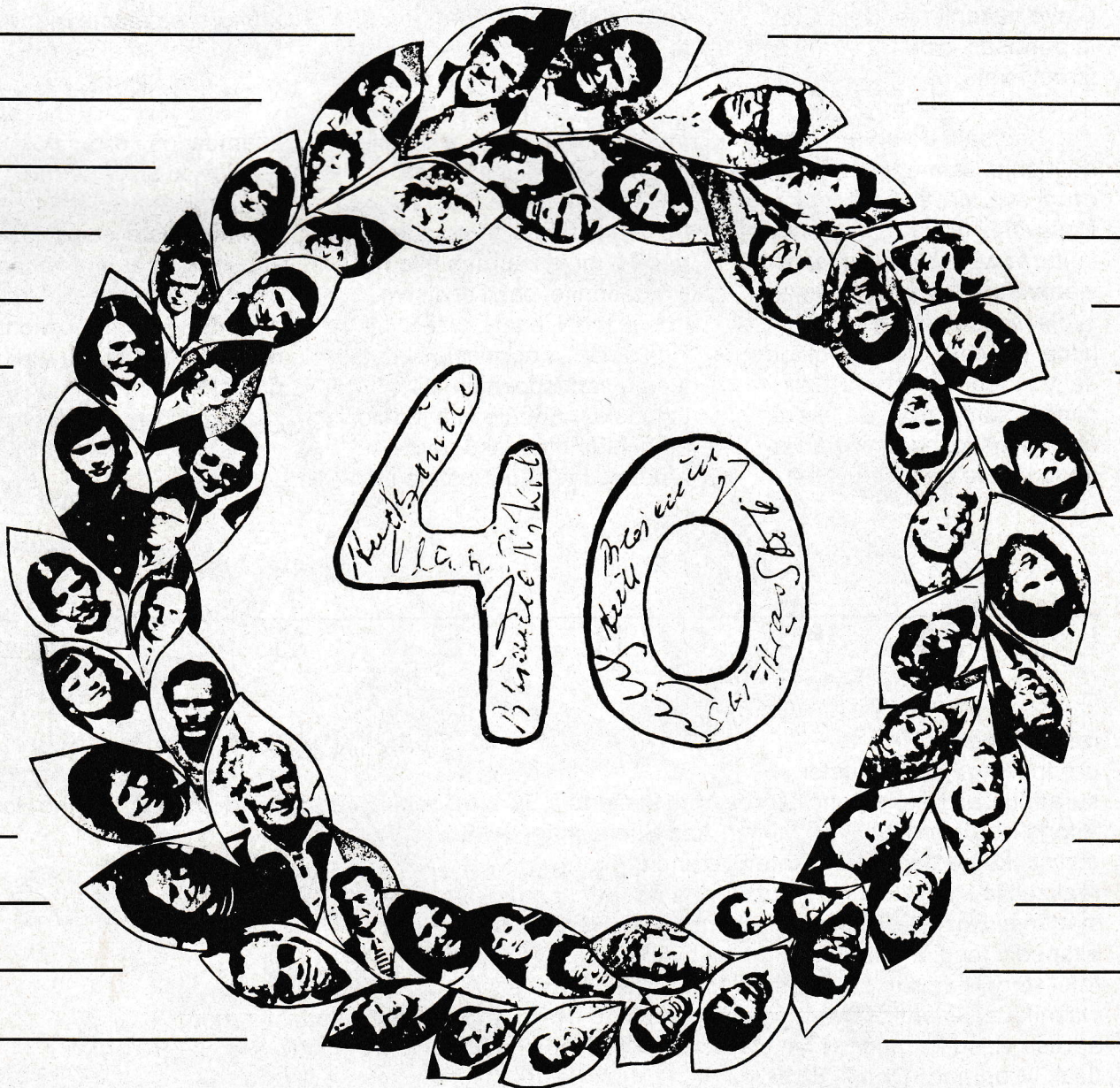

NOVI GLAS

MAGACIN HAK-A

3/1989

U V O D N I K

Jur 40 ljet dugo se vozimo na tečaje u Hrvatsku. Nije li skradnje vreme, da se konačno zahvalimo za tu srdačnu vezu sa starom domovinom, ka je durala skroz do danas? Halaburje je zadusilo mnoge druge prijateljske stazice u matičnu zemlju, ali tečaji nam kot jedini kažu jur jako zvožen put na Jadran. Odati ćemo skromno, a ipak srdačno priznanje svim onim, kim su tečaji bili i kim su još svenek pravo nakanjenje. Novi glas je ponosan, da u 32 strani smi izreći hvalu.

Kad sam po prviput bila na tečaju, sam upoznala čisto drugi svit, slavsku sredinu. Došavši iz nimškogovorećega kulturnoga područja, nisam vjerovala, da svi narodi imaju svoje vlašće velikane, genijalce, ličnosti i viteze. Pokidob da je i meni obrazovni jezik nimški, sam mislila da je sve, ča je nimško, nad svega drugoga i da je ono, ča u školi

nisam čula, po logičnom zaključku — nevažno. Mislila sam *Ča će meni Hasanaginica, kad „mi“ imamo Fausta?* No, vrijeda po polasku tečajev mi se je to rasfuljalo i počela sam gledati situaciju onako kako triba. Počela sam študirati hrvatski jezik, a danas znam da su svi narodi po svem ravnopravni.

Morala sam stoprv na jezične tečaje na Jadran, da bi bolje upoznala gradišćanskohrvatski jezik. Kako bogat je, sam stoprv upametzela, kad sam čula da se u drugi seli hlače nazivaju pantalone, plundre ili prundlje, a čepeliši bočkori, šoljini, panke itd. Fasciniralo me je čuti i različne intonacije za pojedine riči. To mi je zapravo bilo najsimpatičnije, pak i svojstvo riči neznaN, pitaN, pišeN ili vidiL, pisaL i upoznaL. Na tečaju sam spoznala, da uzlopsko narječje nije jedino po cijelom hrvatskogovorećem Gradišću. Postalo mi

je jasno, da je potribno cijeniti dijalektalne osobine i drugih sel, da bi očuvali bogatstvo riči, a ne porugivati se drugačijegovorećim Gradišćanskim Hrvatom. Liberalno držanje sam prisvojila tokom tečajev, na ki sam po prviput bila u pravom hrvatskom društvu. Moji kolegi iz škole su bili Nimci, a ako je bio ki-ta Hrvat, se nismo razgovarali na našem jeziku, nego smo iz tolerancije prema nimškim kolegom ili morebit i zbog kompleksa manjevrindnosti hasnovali nimški jezik.

Spodobna iskustva imaju znamda još i drugi polazniki tečajev, ki su se vrnuli domom nadareni mnogimi novimi prijateljstvi ili još i zaljubljeni, a pak ih je ljubav otpeljala k oltaru. Tečaji su prez dvojbe mnogo-komu razvedrili svist i mu utrli put pravomu identitetu, po kom znamo, ča smo i gdo smo.

Agnjica Schuster
urednica

I M P R E S U M

izdavač: odbor HAK-a

urednik: Agnjica Schuster

suradniki: dr. Nikola Benčić, prof. Ante Blaženčić, Jurica Csenar, mag. Mladen Dolenc, Stanko Horvath, Alfons Kornfeind, dr. Ivan Müller, Ana Sučić, mag. Ivo Sučić, Petar Tyran

statističke podloge: prof. Ante Blaženčić

realizacija statistikov i lay-out: Jurica Csenar

slaganje: Rosemarie Stagl, Barbara Leeb, Franjo Schruiff

ekspedit: mag. Zorka Kinda-Berlaković

foto-slog: Hrvatsko štamparsko društvo, 7000 Željezno, Karall-ulica 23

vlasnik i nakladnik: Hrvatski akademski klub (HAK), Kroatischer Akademikerklub

adresa vlasnika medija i izdavača: A-1040 Wien, Schwindgasse 14/10, telefon 65 14 014

tisak: Wograndl-Druck, 7210 Matrštuf/Mattersburg

nakladni poštanski ured: A-1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: A-7000 Željezno/Eisenstadt, Bahnstrasse 10/6

konac redakcije za broj 4/1989 je 10. novembar 1989.

NOVI GLAS 3

Misli 40. obljetnici naših tečajev u Hrvatskoj

Otkad sam se 1952. ljeta iz Niuzlja opet vratio na službu u Željezo bio sam konfrontiran u ovom ili onom obliku i u ovoj ili u onoj funkciji s jezičnim tečajima za nas Gradišćanske Hrvate u Hrvatskoj. Morebit je i za današnju generaciju zanimljivo da se je i u prvoj fazi po Drugom svjetskom boju ventilirala ideja jezičnoga tečaja za studente za vrime ljetnih praznika. I u ono vrime je bilo znanje hrvatskoga jezika kot šteden-tov vrlo različito i interes za život i prilike u novoj Jugoslaviji dosta velik. No mjesto ljetnoga boravka na morju — povezanim s jezičnim tečajem — nudjalo nam se je onda 1947. i suradnja pri utemeljenju tkz. Omladinske pruge, ka je oko 240 km dužička (Šamac - Sarajevo). Razumljivo da ov predlog s obzirom na tadašnje prilike nije nailazio na oduševljenje kod tadašnjih studentov.

Prvi tečajji bili su organizirani za naše učiteljstvo i oni su vrijeda bili trn u očima nekih birokratov iz ministarstovov za vanjske posle i za prosvjetu. Sumnjalo se je o političkoj korektnosti ovih tečajev i bojalo se je ideološke infiltracije sudionikov tečajev. Ne smi se zabiti na nategnutu situaciju ka je u ono vrime vladala med Austrijom i Jugoslavijom (problem južne Koruške) i med Jugos-

lavijom i Sovjetskim savezom (Kominform-konflikt). Uopće se mora reći, da se je od nekih političkih krugov gledalo s dosta velikom skeptosom i rezervom na svaku vrst suradnje med Gradišćanskimi Hrvati i institucijami i ličnosti iz Hrvatske i Jugoslavije. Neki ljudi u Gradišću su u ovoj vezi rado govorili i o veleizdajničkom djelovanju dotičnih naših ljudi. Potriban je bio vas politički autoritet i ugled naših tadašnjih peljajućih ljudi (Dr. Lovre Karall, Franjo Leopold i Ignac Horvat), da se oštro odsudu ovi napadi kao neosnovane i neopravdane neprijateljske izmišljotine.

Danas si človik ne more i ne zna predstaviti s kakovimi teškoćami su bili ljudi onda konfrontirani, ako su željili uspostaviti serioznu i u javnosti priznatu suradnju med Gradišćanskimi Hrvati u Gradišću i Beču i predstavniki iz Hrvatske. Uz sve objektivne teškoće, ke su u ono vrime karakterizirale odnose med Austrijom i Jugoslavijom, mora se spomenuti i veliki ideološki jaz, ki je lućio pripadnike takozvanoga „slobodnoga zapada“ od komunističkoga svita. Stoprv probijanjem ideje koegzistencije počeo se taliti led i premostiti spomenuti ideološki jaz.

U ovoj vezi je potribno i to, da pri razmišlja-

nju o naši jezični tečajji ukažemo na tadašnje uvjete i prilike političkoga i društvenoga djelovanja. Danas, kad su skoro sve granice otvorene i kad sve jače raste duh tolerancije i razumivanja za potriboće drugoga je za naše mladje ljude prosto neshvatljivo u kako teškom stanju su bili naši glavni predstavniki, naročito naši svisni hrvatski duhovniki. Zato dugujemo veliku hvalu svim onim ljudem, ki su u ti teški časi imali hrabnost da pokrenu ove jezične tečajje i onim, ki su se njevomu pozivu odazvali.

Ali pri pisanju o jezični tečajji ne smimo zaboraviti ni one ličnosti, ke su nam izvanredno mnogo pomagale na drugi sektori. Ča bi bilo s našom tamburicom, s našom narodnom jačkom i s našim narodnim plesom, da nas nisu kroz mnoga ljeta podupirali i učili prof. Slavko Janković, prof. Dragutin Rajlušić i dr. Ivan Ivančan. Znam da su nam ravno na ovom polju pomagali i mnogi drugi ekscentelni stručnjaki iz stare domovine. Rezultat njevoga djela se još danas čuje i vidi i oni svi moru biti gizdavi na sad njevoga uspješnoga djelovanja.

Dostoji se da se zahvalno spomenu zasluge nadležnih institucijov u Hrvatskoj (vlasti, Matica iseljenika Hrvatske i Društvo za

suradnju) i imena sada već pokojnih motorov naših jezičnih tečajev (Rudolf Klaudus, Štefan Zvonarić i Konrad Meršić). Ali isto tako hvaliti moramo i svim našim brojnim profesorom, učiteljstvu i odgovornim u HAK-u, ki su kroz sada već mnoga ljeta nosili skrb i odgovornost pri pripravljanju, organiziranju i peljanju svih ovih tečajev. Dost puti smo gledali ov njev veliki angažman samo kao po sebi razumljivu dužnost.

O potriboći važnosti tečajev ne tribamo raspravljati, ar smo svi osvidočeni da su oni hasnoviti i te kako potribni. Ali sigurno se da diskutirati, je li su oni ispunili želje i očekivanja svojih duhovnih ocev. Činjenica je da je jezično znanje naših školarov, učenikov i studen-tov nepovoljno. Neosporno je da naša dica u školi i u žitku premalo čuju o povijesti i kulturi hrvatskoga naroda, tako da se teško kod nas nailazi na dobro vladanje hrvatskim jezikom povezanim sa svisnim hrvatskim nastupanjem. Zbog dvih teškoć, kao je to različno znanje našega jezika, različna pripravnost za tečaje i različne sredine, iz kih dolazu polaznici pojedinih šeminarov, se teško more očekivati da naši jezični tečaji moru ispuniti sva ona očekivanja, ka su u nje stavili isto tako organizatori i nastavniki kao i polaznici tečajev i njevi roditelji.

Uoči ovih nam svim dobro poznatih teškoć, diskutirali smo mnogo puti i u različni gremiji, kako bi ovi s toliko idealizma i oduševljenja pokrenuti tečaji mogli barem djelomično ispuniti ufanja i očekivanja onih ljudi, ki su odgovorni za tečaje. Zbog kratkoga vrimenta, ko stoji na raspolaganje za jedan tečaj, i

zbog već spomenutih teškoć je skoro nemoguće da se jezično napreduje u željenom razmjeru. Jedna daljna (psihološka?) zapreka je sigurno ta, da neka dica u naši jezični tečaji vidu neugodno produ-

prof. Ante Blaženčić

ženje svojega ionako dost dužičkoga školskoga ljeta.

Razmišljalo se je i o tom da se jezični tečaji održu i kod nas u Gradišću. Ali svaka analiza je pokazala, da bi ovi domaći tečaji bili u financijskom pogledu za nas skupiji i da bi po atraktivitetu sigurno ne bi mogli konkurirati s boravkom na morju. Ov boravak predstavlja za mnogu dicu ne samo ugodan susret s lipim i zanimljivim ambijentom, nego i s matičnim narodom. Za sada moramo na znanje zeti, da za jezične tečaje ne postoju isti preduvjeti kao i za tamburaške ili folklorne tečaje, ki su se dost puti mogli održati i kod nas doma.

S obzirom na iskustva drugih institucijov (npr. Crikve i strankov) tribalo bi se i kod nas razmišljavati o potriboći daljnjih kontaktova s polaznici naših raznih seminarov. Iako je ovo jedna u organizatornom pogledu teška zadaća i da se obično odazove samo mali broj onih ljudi, ki su pozvani, morao bi se u budućnosti riskirati ovakov pokus. Ako pomislimo, koliko ljudi je u toku od 40 ljet prošlo kroz

sve naše seminare, se vidi i ogromni kapacitet, iz koga bi mogli crpiti. Na žalost nij svaki od nas tako jak da u teškoj ili usamljenoj poziciji živi i djela onako energično i svisno kako to ide relativno lako u jakoj sredini. Mnogo smo razgovarali i o nedostatku atraktivnih udžbenikov, ke bi sudioniki tečajev dostali na trajnu uspomenu i za redovito vježbanje. Mi smo teško mogli očekivati ovakove, samo za naše adaptirane udžbenike. Ali otkad i matični narod ima skrb za jezično ojačanje dice svojih djelačev izvan domovine, mogao i morao bi se ov problem ipak skoro riješiti.

Pokidob da nisam nikada bio učesnik pri jezičnom seminaru, ne morem niti stručno ocijeniti organizaciju i sadržaj tečajev. Ča onda očekiva nas jedan kao dugoljetni društveni funkcioner od naših jezičnih seminarov? U prvom redu to, da se oni — uz sve probleme i teškoće — nastavu, ar oni nisu samo nam potribni nego i matičnomu narodu. Videći sve objektivne teškoće i ufanja organizatorov moraju se tečaji tako organizirati da uz učnju zacipu našoj dici i ljubav prema našem materinskomu jeziku i prema našem milomu hrvatskomu narodu. Cilj bi morao biti da ova mladina bude u nekom smislu ufanje hrvatstva u Gradišću. Iz iskustva znam, da su se mnogi naši idealisti i aktivisti „rodili“ ravno u ovi ljetni tečaji na morju. Zbog toga neka bude naša prošnja i želja na odgovorne da budu i u budućnosti ove tečaje u Hrvatskoj peljali istom ljubavlju za naše mlade s istim veseljem kako su je imali ličnosti prve faze, prof. Ante Blaženčić i sada jur pokojni dr. Ivan Brabec.

Ivan Müller

Suradnja Matice iseljenika Hrvatske s Gradišćanskim Hrvatima

U 1989. godini bilježimo vrlo značajne datume u povijesti veza Gradišćanskih Hrvata s hrvatskim narodom u Jugoslaviji: 40. godišnjica otkada su Gradišćanski Hrvati učitelji došli na prvi tečaj hrvatskog jezika na Jadran; zatim obljetnice otkako su uspostavljene službene veze između Gradišća i Hrvatske — 35 godina otkako je prva delegacija iz Hrvatske posjetila Gradišćanske Hrvate, 25 godina što je delegacija Gradišćanskih Hrvata — hrvatskih društava došla u Zagreb. Tu se može dodati i 25. godišnjica kako je delegacija Saveza socijalističkih općina Gradišća također posjetila Zagreb i 25. godišnjica dolaska prvog predsjednika Zemaljske vlade Gradišća u posjet Zagrebu. Sve te obljetnice u 1989. godini nažalost nisu obilježene, iako su imale veliki značaj za razvoj kulturnog života Gradišćanskih Hrvata. Naime, bilo bi poželjno da ustanove i organizacije u Hrvatskoj i Gradišću, koje se bave hrvatskom manjinskom problematikom, po mogućnosti, zajednički osvijetlile te veze, da se napravi bilanca toga rada, da se vidi što se uradilo dobro, a što ne, i da to bude pouka za budućnost. Ali nadajmo se, da će se to uraditi neke iduće obljetnice, možda 1994. ili 1999. godine.

Ovim napisom sam želio upoznati hrvatsku gradišćansku javnost, naročito nove mlade generacije, što je urađeno u razdoblju od 1952. do 1971. godine, dok se Matica iseljenika Hrvatske (MIH) bavila s pitanjem Gradišćanskih Hrvata. Ona je u

tom razdoblju bila glavna organizacija u Hrvatskoj, kojoj je bilo povjereno, u ime društvene zajednice u Hrvatskoj, da pruži pomoć Gradišćanskim Hrvatima u obnovi i razvoju kulturnog života. Nastojao sam, da na osnovu činjeničnog stanja, dadem skroman prilog tim jubilejima, jer sam baš u tom razdoblju kao društveni radnik bio član Glavnog i Izvršnog odbora MIH-a i predsjednik matičine Komisije za pripadnike hrvatske narodnosti u evropskim zemljama, te sam neposredno sudjelovao u mnogim akcijama.

Počeci suradnje

Prije Oslobođenja 1945. godine između Hrvatske i Gradišćanskih Hrvata bile su slabe veze; naime nisu u Hrvatskoj postojale organizacije, koje bi se sistematski bavile tom našom manjinom, koja je ostavila „stari kraj“ pred skoro pet stoljeća u doba ratova s Turcima. Veze su ipak postojale, ali više individualne, naročito između dva svjetska rata, kada su neki naši znanstveni radnici — filolozi, etnolozi, muzikolozi i dr., oduševljeni prijatelji Gradišćanskih Hrvata posjećivali Gradišće i izučavali život i običaje Gradišćanskih Hrvata. U hrvatskoj javnosti bilo je interesa za tu našu dijasporu. U Hrvatskoj je 1932. god. osnovano Društvo prijatelja Gradišćanskih Hrvata, ali ga je tadašnja diktatorska vlada u Jugoslaviji već 1933. god. zabranila.

Poslije svršetka drugog svjetskog rata 1945. god., postojali su bolji uvjeti za uspostavu tih veza, ali su se ispriječile i prepreke: između Austrije i Jugoslavije nisu postojali dobri odnosi zbog neriješenog problema Južne Koruške, zatim drugčiji društveno-politički sistemi i dr. K tome treba dodati i važan faktor, da je Austrija od 1945. god. do 1955. god., premda oslobođena od nacističke okupacije, ipak doživjela novu savezničku okupaciju, te nije bila potpuno slobodna. Gradišće je pripalo sovjetskoj okupacionoj zoni, te od 1948. poslije raskida veze između Sovjetskog Saveza i Jugoslavije, i to je ometalo naše veze s Gradišćanskim Hrvatima. Hrvatska zabavljena poslijeratnom obnovom ratom razorene i opustošene zemlje, u nedostatku neke društvene organizacije, nije mogla dati potrebnu pomoć svojim sunarodnjacima u Gradišću.

Ipak se među Gradišćanskim Hrvatima pomalo obnavlja kulturni život. God. 1945. počinje rad Hrvatsko gradišćansko kulturno društvo u Beču, a već 1946. Feri Sučić osniva tamburaški zbor u Beču, a 1946. osnivaju se tamburaški zborovi u Dolnjoj Pulji i Frakanavi. Ali sve ide dosta teško, jer nema instrumenata ni stručnih učitelja za tamburašku glazbu. Gradišćanska hrvatska javnost zna, a to znaju i austrijske vlasti, da tu stručnu pomoć može najbolje dati Hrvatska. Važan je momenat, što se 1948. god. najglavnija organizacija Gradišćanskih Hrvata Hrvatsko kul-

turno društvo u Gradišću postupno aktivira.

Naročito je teška situacija u školstvu, jer je nacizam provodio preko škole germanizaciju. Iako su na osnovnim školama bili opet uglavnom učitelji Hrvati, koji su željeli provoditi dvojezičnu nastavu, ipak je bilo otpora u nekim selima, posebno u Sjevernom Gradišću. Nastava se vršila na njemačkom jeziku, a hrvatski se podučavao 3 - 4 sata tjedno. Svesti učenje materinskog jezika na tako mali broj sati, znači praktično provoditi i putem škole asimilaciju. Hrvatska gimnazija nije nažalost osnovana, nego se hrvatski jezik učio kao slobodan predmet 2 sata tjedno. Nedostatak dvojezične gimnazije bio je od velike štete, jer bi ona omogućavala stvaranje narodne inteligencija. Da se ona nije otvorila, vjerojatno su na to utjecale i velike objektivne teškoće.

Hrvatski rodoljubi su smatrali da bi se složene probleme u školstvu moglo rješavati uz pomoć Hrvatske. Tu bi dolazilo u obzir, da se šalju u Hrvatsku učitelji i gimnazijalci na tečajeve hrvatskog jezika za vrijeme ljetnih praznika. To bi se odrazilo na boljem znanju jezika, ali i na jačanju nacionalne svijesti, koju je nacizam pokušao uništiti.

Tek 1951. god. stvaranjem u Hrvatskoj društvene organizacije Matice iseljenika Hrvatske, kojoj je bio cilj da se bavi kulturnom suradnjom s hrvatskim iseljenicima širom svijeta, nastali su bolji časovi i za veze s Gradišćanskim Hrvatima. Od 1952. god. pridodata je Matici i problematika Gradišćanskih Hrvata, dok se ne osnuje za to posebna društvena organizacija. Ali ona je osnovana tek 1976. god., i to Društvo za suradnju sa Gradišćanskim Hrvatima.

Zahvaljujući inicijativi nekih Gradišćanskih Hrvata,

došlo je i prije osnivanja Matice do nekih akcija. Zato je zaslužan u prvom redu prof. Rudolf Klaus, nadzornik za hrvatsko školstvo pri Zemaljskoj vladi

Rudolf Klaus

Gradišća. Taj nekadašnji student zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti, uputio je 1949. god. grupu učitelja na tečaj hrvatskog jezika u Hrvatsku. Pošto nije bilo neke određene organizacije u Hrvatskoj da ju prihvati, to je učinio Informacioni ured Predsjedništva vlade NR Hrvatske, a vodstvo tečaja i predavače dalo je Ministarstvo prosvjete NR Hrvatske. Ta grupa od osam učitelja bila je na tečaju hrvatskog jezika u Kaštelima kod Splita. Tečaj je vodio Viktor Cvitan, prosvjetni inspektor u Ministarstvu prosvjete NR Hrvatske s prof. dr. Ivanom Brabecom. Viktor Cvitan vodi tečaj i 1950. god. u Dubrovniku. God. 1951. Ministarstvo prosvjete povjerava vodstvo tečaja prof. Anti Blaženčiću uz suradnju s prof. dr. Ivanom Brabecom. Tečaj se održava također u Dubrovniku. Prof. Blaženčiću se povjeravaju organizacija i vođenje tečaja neprekidno do 1972. god. God. 1952. preuzima te tečajeve i svu brigu za Gradišćanske Hrvate Matica iseljenika Hrvatske. Tečajevi su se održavali u narednom periodu u raznim mjestima na Jadranu, najviše u Opatiji, Crikvenici i Zadru. Na tim tečajevima čuli smo nešto i o prilikama u Gradišću.

Razdoblje od 1949. do 1954. god. karakterizira, što se slabo znala situacija u Gradišću; nitko iz Matice nije dotad posjetio Gradišće, a nije bilo ni veze s hrvatskim društvima. Na to su utjecali loši i zaoštreni odnosi između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Veze koje smo međusobno održavali bile su individualnog karaktera. Sve se moralo odvijati vrlo oprezno, da okupatorskoj vlasti ne bi davali povoda da prijeći odlazak na tečajeve. Sovjeti su bili zainteresirani, da se na tečajevima ne radi protiv njihovih interesa, ali nisu zabranjivali odlazak na tečajeve u Hrvatsku. Kadkada su sovjetske vlasti po povratku sa tečajeva ispitivale o tečaju, naročito vođe puta. I austrijske vlasti su kritički gledale na odlazak svojih državljana hrvatske narodnosti u komunističku Jugoslaviju. Svakako da su oni Gradišćanski Hrvati, koji su tečaj organizirali i vodili grupe na tečaj u Hrvatsku, kao i oni koji su na tečaj dolazili, preuzimali na sebe rizik da imadu neprilike s vlastima. Zato se mora odati priznanje svima onima u Gradišću, koji su sudjelovali u radu samog tečaja, naročito dok je trajala sovjetska okupacija Gradišća do 1955. god. Oni su pokazali građansku hrabrost, veliki patriotizam i ljubav za hrvatski narod, jer su vidjeli da odlazak u Hrvatsku ne služi samo učenju jezika i povijesti hrvatskog naroda, nego dobivaju poticaj da čuvaju svoj jezik i kulturu. Upoznavajući se sa hrvatskom kulturnom baštinom, osjećali su da pripadaju narodu, koji ima tisućgodišnju kulturu. Bora-veći u Hrvatskoj, bili su okruženi ljubavlju i poštovanjem naroda i vlasti, i vjerovali su da nisu sami, nego da će ih Hrvatska i Jugoslavija pomoći u očuvanju njihova opstanka. To je bio i podstrek, da su se polaznici tečajeva uključivali u rad aktivnih kulturnih grupa, kao i u osnivanje novih u

hrvatskim selima. Istaknuli bi smo organizatore i vođe tih grupa u tom teškom prvom periodu: školski nadzornici prof. Rudolf Klaudus i Štefan Zvonarić, direktori osnovnih škola Alfons Kornfeind, Vince Vlašić, Konrad Meršić, Ana Sučić, Mate Schlögl, direktor glavne škole prof. Bela Schreiner i učitelji Franjo Handl i Ivan Balog. Ovi prosvjetni radnici sudjelovali su u organizaciji i vođenju tečajeva i u narednim godinama.

Naravno da su organizatori, voditelji i predavači na tečajevima imali veliku odgovornost, da svojim postupcima na tečaju i oko njega, ne učine nešto što bi moglo naškoditi polaznicima tečaja pri povratku u Gradišće. Tečajci su imali potpunu slobodu kretanja i kontakata s našim ljudima, i da ispoljavaju svoje mišljenje o životu kod nas i kod njih. Bilo je i dosta slobodnog vremena za rekreaciju i razonodu. Nastava je bila prijepodne, poslije podne se išlo na kupanje, a uvečer prisustvovanje priredbama i zabavama. Bili su svuda lijepo primani, te su se osjećali kao doma. S ponosom su govorili o svom Gradišću i domovini Austriji. Nije bilo nikakvih ekscesa, iako je to bilo teško poratno vrijeme. Sve je to učinilo da su se vratili kući zadovoljni, a nitko nije pozivan na odgovornost što je bio na tečajevima u Hrvatskoj.

Prvi posjeti Gradišću

Početak 1954. god. Hrvatsko gradišćansko kulturno društvo u Beču (predsjednik je bio Karlo Kruesz) pozvalo je Maticu iseljenika Hrvatske na Hrvatski bal u Beč. Delegacija je došla. Poslije Beča, delegacija je otišla i u Gradišće. Prijem je posvuda bio vrlo srdačan. Članovi delegacije su bili zadovoljni, a što su uočili i na Hrvatskom balu, da je Gradišćanskim Hrvatima nacionalna svijest živa, kao i u razgovorima u Beču i Gradišću. Saznali su, nažalost, da o nekim važnim problemima ne postoji jedinstvo kod Gradiš-

ćanskih Hrvata. Dok se hrvatska društva bore za hrvatski jezik i traže prava za Gradišćanske Hrvate, Hrvati socijalisti ih u tome ne održavaju. Do jače diferencijacije je došlo, kad je Austrija sklopila sa Saveznicima 1955. god. Državni ugovor, kojim je prestala okupacija i Austrija postala nezavisna država. Član 7 Državnog ugovora osigurava kulturni razvoj hrvatske manjine i

Poslije donošenja Državnog ugovora, predstavnici Matice češće su posjećivali Gradišće, željeli što bolje upoznati probleme Gradišćanskih Hrvata i pomoći osnivanju kulturnih društava po selima, prvenstveno tamburaških, zatim folklornih grupa i povezivanju s našim društvima u Hrvatskoj. Također su se uspostavljali kontakti i sa nogometnim klubovima

očuvanje nacionalnog identiteta. Hrvatsko kulturno društvo 1955. god. podnijelo je austrijskoj vladi i Saveznicima svoj Memorandum, u kome je razradilo kako član 7 primijeniti u praksi, u školstvu, u javnoj upravi, financiranju društava i dr. Posebno je naglašena upotreba hrvatskog jezika u javnom životu. Ali s tim se nije složio Prezidij hrvatskih i jezično mješovitih općina (socijalisti). On je smatrao da Gradišćanski Hrvati imaju sve što im treba, da im ništa ne treba nametati, a iz člana 7 oni će uzeti što žele. Kod toga veliko ovlaštenje imale bi općine. Hrvatsko kulturno društvo — oni vele — ne može predstavljati Gradišćanske Hrvate, nego to mogu općinski odbornici koje je narod izabrao. Takav je stav zauzet na sastanku predstavnika hrvatskih i mješovitih općina održanom 26. XI 1955. god. (29 prema 16 glasova), pa je time odbačen Memorandum Hrvatskog kulturnog društva. Na tom sastanku su dominirali socijalisti. U Gradišću je bilo prigovora na organizaciju tog sastanka, da je sazvan na brzinu, i da nisu mogli prisustvovati neki općinski odbornici pripadnici Narodne stranke.

u Gradišću. U Matici su bili uvjereni da će se ovakvom akcijom pojačati nacionalna svijest kod Gradišćanskih Hrvata, jer će se preko djelovanja kulturnih grupa čuti i širiti hrvatska riječ i pjesma po hrvatskim selima u Gradišću. Uspostavljene su postupno veze sa svim hrvatskim društvima u Gradišću i Beču i sa više samostalnih grupa po selima. Ali osnivanje grupa i dolazak naših kulturnih i sportskih društava po selima, naročito u Sjevernom Gradišću, gdje su u selima imali većinu socijalisti, bilo je vezano s dosta teškoća.

Na osnovu realne situacije u Gradišću, u Hrvatskoj je utvrđena politika prema Gradišćanskim Hrvatima: nesebična pomoć na kulturnom polju, Gradišćanske Hrvate gledati kao cjelinu bez obzira na partijsko opredjeljenje, poštivati njihova politička uvjerenja, njihovu vjeru, jezik, običaje, tradiciju i lojalnost njihovu prema domovini Austriji. Nesmije se voditi nikakva politička agitacija s naše pozicije, niti se mješati u njihove unutrašnje prilike; s Gradišćanskim Hrvatima se vezujemo po nacionalnoj osnovi i upoznavanju s kulturnom baštinom. Ali smo zainteresirani da Gradišćanski

Hrvati upoznaju našu stvarnost, i da budu tumači kod svojih austrijskih sugrađana o istini u Hrvatskoj i Jugoslaviji, da pomognu uspostavi državnih veza između Zemlje Gradišća i SR Hrvatske, koje nisu postojale. Jedino ako vladaju dobri odnosi između obiju vlada, mogu se uspješno rješavati i problemi hrvatske manjine. Ovako postavljeni ciljevi još pred tridesetak godina, izgledali su teško ostvarljivi. No ipak, upornim i strpljivim dugogodišnjim radom su ostvareni.

Prilikom obilazaka Gradišća kontaktiralo se sa svim društvima i upoznavalo se sa životom naroda. Matica je najviše surađivala sa Hrvatskim kulturnim društvom kao glavnom organizacijom Gradišćanskih Hrvata, ali i sa Hrvatskim štam-parskim društvom, Hrvatskim gradišćanskim kulturnim društvom u Beču i Hrvatskim akademskim klubom, a i neposredno sa raznim grupama po selima. Stvoreno je uzajamno razumijevanje i povjerenje, a tome su doprinijeli i Gradišćanski Hrvati koji su posjećivali Hrvatsku, naročito učitelji, studenti i srednjoškolci na jezičnim, muzičkim i folklornim tečajevima. Oni su se mogli kod nas posvuda slobodno kretati, poštovala su se njihova uvjerenja i običaji prilikom raznih crkvenih svetkovina, okruženi su bili s ljubavi nastavnika i našeg naroda svuda kuda su se kretali na izletima po Hrvatskoj. Tako da su i crkveni krugovi u Gradišću, koji su u početku bili vrlo rezervirani na te veze, u doba „hladnog rata“ promijenili svoj stav, te su i sjeminištarci posjećivali naše jezične tečajeve.

Važnu su ulogu imali politički ugledni ljudi Hrvati, pripadnici Narodne stranke kao dr. Lovro Karall, Franjo Leopold, dr. Ivan Müller, dr. Tome Kačić i dipl. inž. Ivica Karall, sve narodni zastupnici u Zemaljskom saboru Gradišća. Oni su podržavali te veze tako, da su mnogobrojni učitelji, studenti i đaci mogli bez

straha dolaziti na tečajeve u Hrvatsku, bez bojazni od represalija od strane austrijskih vlasti, ali i primati naše grupe u Gradišće. Može se reći da za čitav dugi period, što je Matica obavljala taj posao, nikad nije bilo prigovora od strane austrijskih državnih organa, jer se sve odvijalo u okviru austrijskih zakona. Ali ipak se osjetilo, da i naši ugledni prijatelji iz Narodne stranke imaju dosta neprijatnosti od svojih političkih protivnika iz socijalističkog Prezidija zbog veza s nama u Hrvatskoj. Zato je naš zadatak bio da uspostavimo i veze s Prezidijom, pogotovo što u hrvatskom narodu snage narodnjaka i socijalista su uglavnom izjednačene, ali je hrvatska inteligencija bila pretežno orijentirana narodnjački. Zato smo se usmjerili da uspostavimo lične kontakte s vođama Hrvata socijalista Friedrichom Robakom, Franzom Probstom i Joškom Mayerom, narodnim zastupnicima, koji žive u tri velika hrvatska sela, Štikapron, Vorištan i Cindrof. Poslije dosta dugih, vrlo otvorenih i iskrenih razgovora, došlo je do sporazuma da se uspostavi dijalog s Hrvatskom, usprkos različitih stavova o nacionalnom pitanju u Gradišću.

Važna 1964. godina

U aprilu 1964. godine u posjet Zagrebu dolazi delegacija Saveza socijalističkih općina

Gradišća pod vodstvom Friedricha Robaka. U delegaciji su bili narodni zastupnici i predsjednici općina 6 Hrvata i 5 Njemaca. Bili su gosti Skupštine grada Zagreba. Posjetili su Zagrebački velesajam i općine Samobor i Zelinu. Prvenstveno su se interesirali za komunalne probleme, naročito za pitanja velikih i malih seoskih općina, njihovim upravljanjem i financiranjem, zatim za probleme centralnih osnovnih škola i malih škola u seoskim naseljima. Bili su vrlo lijepo primljeni i pozvali su delegaciju Skupštine grada Zagreba da posjeti Gradišće. Delegacija je došla u junu iste godine u Gradišće i upoznala se sa gradišćanskim problemima. Posjetila je i hrvatska sela sa socijalističkom i narodnjačkom većinom. Na prijedlog naše delegacije, socijalisti su pozvali na oprosnu večeru u Purbachu Hrvate narodnjake. Oni su to prihvatili, te su večeri prisustvovali dr. Demeter Linzer, predsjednik Hrvatskog kulturnog društva i narodni zastupnici dr. Ivan Müller i Ivan Gregorić. Prisutan je bio i dr. Fred Sinovatz, sekretar Socijalističke partije Gradišća. Svirao je tamburaški orkestar Albina Čenara iz Dolnje Pulje. Cijela večer i govori izrečeni, odisali su dobrim ljudskim raspoloženjem, i to je bio jedan rijedak sastanak te vrste, Hrvata obiju stranaka. Mi smo tim našim potezom jasno rekli, da želimo slogu i suradnju sa svim Hrvatima.

Socijalistička delegacija na Zagrebačkom velesajmu

Također u junu 1964. god. u Zagreb je došla službeno po prvi put na poziv Matice, delegacija svih hrvatskih društava pod vodstvom dr. Demetera Linzera, predsjednika Hrvatskog kulturnog društva na otvaranje Doma Matice iseljenika Hrvatske. Tom prilikom delegati hrvatskih društava su se upoznali i sa članovima hrvatske vlade i Sabora SRH, koji su bili na prijemu prilikom toga otvaranja. Poslije toga nastavljaju se češći kontakti društava Gradišćanskih Hrvata sa Skupštinom grada Zagreba, hrvatskom vladom i Saborom.

Daljnji značajan događaj je bio u septembru 1964. god. dolazak Hansa Bögla, predsjednika Zemaljske vlade Gradišća (socijaliste), na poziv Skupštine grada Zagreba. U njegovoj pratnji bio je i Fritz Robak. Bili su primljeni i u hrvatskoj vladi. Poslije toga postupno su jačale veze između gradišćanske vlade i Skupštine grada Zagreba. God. 1967. dolazi u Zagreb, također na poziv Skupštine grada Zagreba, delegacija Zemaljske vlade na čelu s predsjednikom Theodorom Keryem (socijalista), u kojoj su bili predstavnici narodnjaka i socijalista.

Ovdje se može konstatirati vrlo važna činjenica, da je i jedna nacionalna manjina pomogla uspostavljanju službenih veza — vlada Zemlje Gradišća i SR Hrvatske. Naime, političari Hrvati Narodne stranke, zalagali su se od početka naših kontakata da gradišćanska vlada uspostavi veze sa vladom SR Hrvatske. Ali se to nije ostvarilo, vjerojatno i zato, što su socijalisti Hrvati bili protiv tih veza. Nakon posjete socijalističke delegacije na čelu sa Friedrichom Robakom Zagrebu 1964. god., i socijalisti Hrvati mijenjaju svoj stav prema nama. Dolazi do uspostave službenih veza grada Zagreba sa vladom Gradišća, a kasnije se postupno u to uključuje i vlada SR Hrvatske. Svakako su interesi Zemlje Gradišće i vlade SR Hrvatske bili, da se uspostave te veze. Iako su Trgovačka komora Gradišća i Pri-

vredna komora Hrvatske još 1957. godine sklopile trgovački ugovor, vlade još nisu kontaktirale. U Gradišću partije imaju odlučujuću riječ u politici vlade.

God. 1970. uspostavljene su neposredne stalne veze između dviju vlada. U oktobru te godine delegacija hrvatske vlade posjećuje po prvi put službeno Gradišće na poziv vlade Gradišća. Time Skupština grada Zagreba prestaje da kontaktira s vladom Gradišća, jer je ona smatrala da je izvršila zadatak, da je pomogla uspostaviti direktnih kontakata između pravih partnera — vlada Zemlje Gradišća i SR Hrvatske.

Svim ovim kontaktima Matica je dala punu podršku u suradnji sa Republičkom konferencijom Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, sa kojim je tijesno surađivala u svim inicijativama na političkom polju.

Razvoj kulturnog života

Ovi su kontakti utjecali vrlo pozitivno na situaciju u Gradišću. Socijalistički Prezidij nije više kritizirao Hrvatsko kulturno društvo i druga kulturna društva i kulturne grupe, što surađuju s Hrvatskom. Nastao je veliki polet u tim kontaktima. Valja reći da su neke veze postojale već od 1955. god., kada je iz Varaždina u Gradišće došlo Kulturno umjetničko društvo „Vilko Jurec“ iz tvornice „Varteksa“, ali su se te veze odvijale s dosta teškoća. Sada se povezuju kulturna i sportska društva raznih sela Gradišća sa našim mjestima. Trajštofci sa Varaždincima i Samoborcima, Vorištanci s Karlovčanima i Zadranima, Štikapronci i Cindrofcima sa Zagrepčanima, Pandrofcima sa Sisčanima, Cogrštofcima sa Bjelovarčanima, Borištofci sa Čakovčanima, mladići iz Čembe sa Koprivnicom, Čajntanci sa Gračanima kod Zagreba, Filešci sa Varaždinom, Hrvatsko gradišćansko kulturno društvo u Beču sa Labinom, Samoborom i Postirama na Braču itd. Vršer se uzajamne po-

sjete tih sportskih i kulturnih društava. Mladići i djevojke iz Hrvatske, koji daju priredbe po hrvatskim selima Gradišća, smještaju se po seoskim kućama gdje ih se bratski prima i ugošćuje. Stvaraju se i privatna prijateljstva. Glavni organizatori tih prijema gostiju iz Hrvatske su bili ponajviše učitelji, ali i dobrim dijelom i svećenici i drugi aktivisti hrvatskih društava. Dosta su se angažirali i studenti i srednjoškolska omladina. Vrlo aktivan u tom razdoblju je bio direktor osnovne škole, poznati javni radnik u Trajštofu, Alfons Kornfeind. U nedostatku Hrvatskog doma, njegova kuća je bila uporište za kulturno djelovanje nas iz Hrvatske u Gradišću. Drugo uporište je bio Veliki Borištof, na čelu s direktorom Glavne škole Feliksom Wanschitzom i Mirkom Berlakovićem, učiteljem, i njihovim kolegama iz nastavničkog zbora. Veliku podršku su dali školski nadzornici, ugledni javni i kulturni radnici, prof. Rudolf Kladius, Štefan Zvonarić i Konrad Meršić.

Dok su hrvatska društva iz sela s narodnjačkom većinom od početka naših kontakata dobro surađivala s našim društvima, tek kad smo uspostavili veze sa Hrvatima socijalistima, uspostavljena je čvršća suradnja sa Gradišćem. Iz sela gdje su socijalisti u većini, sada surađuju sa našim društvima: Tamburaški orkestar Zagrebačke pivovare sa tamburaškim orkestrom u Cindrofu, nogometni klub iz Štikaprona sa nogometnim klubom „Elektrostrojem“ tvornice „Rade Konačar“ iz Zagreba, Tamburaški orkestar iz Vorištana sa folklornim ansamblom iz Zadra, a nogometni klub iz istog mjesta sa nogometašima iz Karlovca. Naravno da kontakti iz tih sela u kojima žive prvaci socijalističke partije Hrvati Joško Majer, Fric Robak i Franc Probst, vrlo su povoljno odjeknuli u Gradišću.

Svako veće selo već u 1962. god. ima svoju tamburašku grupu, a i Matica ih pomaže. Za njih se održavaju muzički seminari u Šibeniku i Crikvenici. Matica šalje stručnjake za tam-

burašku glazbu Radovana Brdarića, prof. Slavka Jankovića, prof. Dragutina Raljušića i dr., koji obilaze gradišćanska sela, drže tečajeve i pripremaju grupe za festivale koji se održavaju u Gradišću. To isto rade stručnjaci za folklor, prof. Ljelja Taš, dr. Ivan Ivančan, Nikola Kelvišer, Dragutin Dušanec i dr., koje također šalje Matica. Upućuje u Gradišće i kulturne radnike prof. dr. Ljudevita Jonkea, prof. dr. Ivana Frangeša i prof. dr. Marijana Franičevića, koji drže predavanja o hrvatskom jeziku i književnosti, zatim estradne umjetnike Marka Novosela, Gabi Novak, Ivu Robića i Stjepana Mihaljinca.

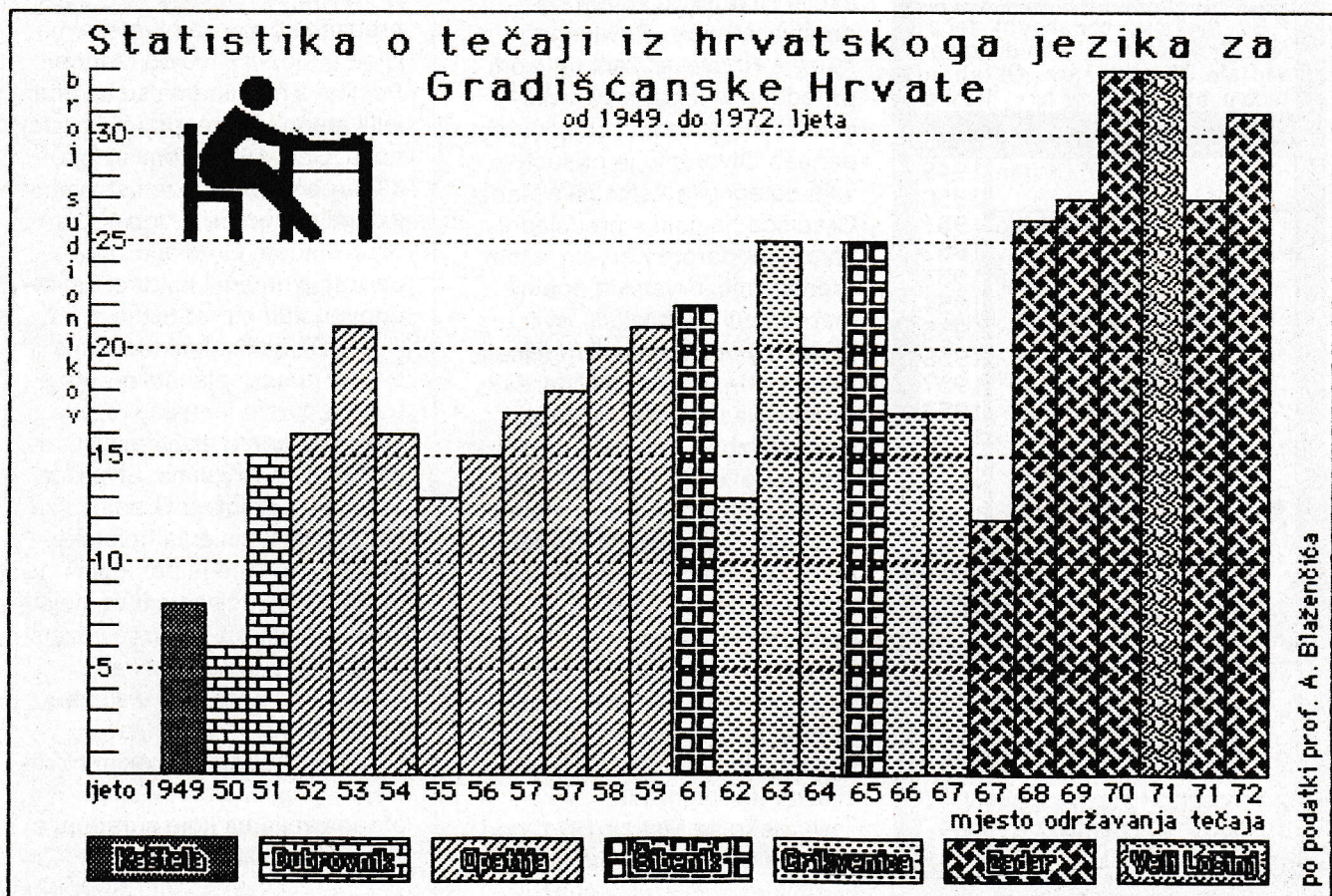
Vrlo značajnu ulogu odigrali su tečajevi hrvatskog jezika, zatim tečajevi iz narodnih plesova i pjesama i tamburaške glazbe, koji su se održavali prvenstveno u Hrvatskoj a neki i u Gradišću. Bilo je tečajeva na kojima je bio zastupljen jezik, ali i tamburaška glazba i folklor. Veliki broj Gradišćanskih Hrvata od 1949. do 1972. god. prošao je razne vrste tečajeva, njih oko

1300. Polaznici su bili učitelji, srednjoškolci, studenti, službenici i dr., kao i znatan broj školske djece. To je stvorilo solidnu bazu za obnovu i novi polet kulturnog razvoja, jer su polaznici tih tečajeva bili nosioci ili aktivni učesnici kulturnog života; pozitivno se to odrazilo u školi, u učenju hrvatskog jezika. Na tečajevima se podučavao hrvatski jezik s književnošću i povijest hrvatskog naroda, s kratkim pregledom povijesti drugih naroda Jugoslavije, kao i zemljopis Jugoslavije. Obilazila su se mjesta značajna za hrvatsku povijest, ali upoznali su se i sa suvremenim napretkom u raznim područjima djelatnosti u Hrvatskoj-Jugoslaviji.

Kao stalni predavači su bili prof. dr. Ivan Brabec, profesor Pedagoške akademije u Zagrebu i prof. Ante Blaženčić iz Zagreba, koji su dobro poznavali prilike u Gradišću. Dr. Brabec je predavao hrvatski jezik i književnost i znanstveno se bavio proučavanjem jezika Gradišćanskih Hrvata. Prof. Blaženčić je predavao upoznavanje Jugo-

slavije sa tematikom iz povijesti hrvatskog naroda, stvaranje Jugoslavije, zemljopis Jugoslavije, karakteristike suvremene Jugoslavije, nacionalne manjine. Često je predavao i prof. dr. Joža Skok, profesor Pedagoške akademije iz Zagreba, koji je predavao hrvatski jezik i književnost i dječju književnost. Kad se tečaj održavao u Zadru od 1967. do 1972. god., predavali su većinom profesori iz Zadra hrvatski jezik i književnost: Jeronim Kraljev, Šime Dunatov, Katica Car i ponekad prof. dr. Dalibor Brozović, profesor Filozofskog fakulteta u Zadru.

Od gradišćanske strane su se za te tečajeve neumorno zalagali profesori-slavisti Josip Vlašić, dr. Nikola Benčić, Ivo Sučić i Vlado Vuković. Oni su dugo godina žrtvovali svoj ljetni odmor i nesebično uzeli brigu i odgovornost da organiziraju i vode grupe đaka u Hrvatsku. Prvu grupu srednjoškolaca doveo je davne 1953. god., kad su u Gradišću bile vrlo teške prilike, prof. Bela Schreiner. Niz uglednih prosvjetnih radnika

Peljaci
tečajev
za
Gradišćanske
Hrvate
od 1949 do 1972.

peljač grupe

1949	Vince Vlašić
1950	
1951	Konrad Meršić
1952	Mate Schlägl
1953	prof. Bela Schreiner
1954	Alfons Kornfeind
1955	Ivan Balogh
1956	prof. Bela Schreiner
1957	dr. Eugen Biricz
1957	Štefan Benzak
1958	Karlo Pollak
1959	Feri Sučić
1960	Štefan Zvonarić *
1961	prof. Joško Vlašić
1962	
1963	Emilija Novosel
1964	dr. Nikola Benčić
1965	prof. Joško Vlašić
1966	dr. Nikola Benčić
1967	Robert Reumann
1967	Marija Buranić
1968	prof. Joško Vlašić
1969	dr. Nikola Benčić
1970	prof. Ivo Sučić
1971	Fric Martinković
1971	prof. Joško Vlašić
1972	dr. Nikola Benčić

* Ov mužičko-obrazovni tečaj je u Crikvenici 21 dan dugo po-
hadjalo 35 učiteljev. Ostali su
tečajni bili tečajni iz hrv. jezika.

	Viktor Cvitan	1949
		1950
	prof. Ante Blaženčić	1951
		1952
		1953
		1954
		1955
		1956
		1957
		1957
		1958
		1959
		1960
		1961
		1962
		1963
		1964
		1965
		1966
	prof. Ruža Fraiit	1967
	prof. Ante Blaženčić	1967
		1968
		1969
		1970
	prof. Ante Čizmić	1971
	prof. Ante Blaženčić	1971
		1972

bili su organizatori raznih teča-
jeva, kao Alfons Kornfeind, Kon-
rad Meršić, Mate Schlägl, Štefan
Zvonarić i dr.; djecu su vodili na
Jadran učitelji Alfons Kornfeind,
Ivo Martinković, Karlo i Anton
Vuković, Jure Kalinka, Ana Sučić
Franjo Handl, Ivan Balog i dr.

Punu podršku za ovu
aktivnost dali su i funkcioneri
Matice, istaknuti javni radnici,
ljudi s velikim društvenim i život-
nim iskustvom, predsjednici
Matice dr. Zlatan Sremec, Vicko
Krstulović, Većeslav Holjevac i
prof. dr. Oleg Mandić, kao i taj-
nici Ante Novak, Božo Prpić,
Tomo Nikšić, Ivo Marinković i
Ivica Kranželić, kao i njihovi
suradnici na radu u Matici
Branka Kراسić, Damir Pešutić,
Ante Kličinović i dr. Ivan Čizmić.
Matičina vrata su uvijek bila
otvorena za Gradišćanske
Hrvate bilo da su dolazili služ-
beno ili privatno u Zagreb. Naila-
zili su na gostoljublje s mnogo
poštovanja i pažnje.

Vrlo značajna akcija bila
je održavanje Gradišćanskog
tjedna u Zagrebu 4. do 7. IX
1970. god. To je bila zajednička
akcija Hrvatskog kulturnog
društva, Matice i Povijesnog
muzeja Hrvatske. Tom prilikom
priredena je izložba „Gradiš-
ćanski Hrvati od XVI stoljeća do
danas“. Otvorenju je prisustvo-
vala delegacija Zemaljske vlade
Gradišća na čelu s predsjedni-
kom Theodorom Keryem, zatim
predstavnicima hrvatskih općina
(narodnjaci i socijalisti), svih
hrvatskih društava iz Gradišća i
Beča i veliki broj Gradišćanskih
Hrvata. Nastupio je i učiteljski
pjevački zbor „Krug Miloradić“ iz
Dolnje Pulje kao i hrvatski gradiš-
ćanski književnici Ignac Horvat,
Augustin Blazović i Anton Leo-
pold. Održana je i nogometna
utakmica između Zagrebačkog
nogometnog podsaveza i repre-
zentacije klubova iz Južnoga
Gradišća kao predigra prven-
stvenoj utakmici poznatih timova
„Dinamo“ iz Zagreba i „Crvene
zvezde“ iz Beograda.

Iako se Matica 1971. god.
prestala baviti službeno s
hrvatskim manjinama u ino-

zemstvu, ipak kontakti između
Matice i hrvatskih društava ne-
službeno i privatno se i dalje
održavaju. Tako je u junu 1983.
god. došlo do velike zajedničke
manifestacije HKD-a i Matice u
Velikom Borištofu, gdje je Matica
podijelila veći broj povelja, pla-
keta i zahvalnica hrvatskim
društvima i pojedincima, koji su
surađivali s Maticom. Tom prili-
kom je održan i bogat kulturni
program. O toj „Manifestaciji
Bratimstva“ su pisale gradiš-
ćanske „Hrvatske novine“: *Skoro
kroz dvadeset ljet suradivali
smo mi Gradišćanski Hrvati i
naše centralne organizacije s
Maticom iseljenika Hrvatske ili
kratko Maticom. U ovoj dobi
postavili su se čvrsti temelji bra-
timstva med nami i našim mati-
čnim narodom.*

Časopis „Matica“ i Kalen-
dar Matice iseljenika Hrvatske i
dalje donose priloge o Gradiš-
ćanskim Hrvatima, i tako popula-
riziraju tu našu manjinu u Jugo-
slaviji i po svijetu.

Osnivanjem Komisije za
kulturne veze s inozemstvom
Izvršnog vijeća Sabora SR
Hrvatske, ta komisija 1971. god.
preuzima brigu za hrvatske ma-
njine u inozemstvu od Matice.
Poslovi s manjinama su se podi-
jelili među više republičkih usta-
nova. God. 1972. Komisija za
kulturne veze s inozemstvom
sklapa dvogodišnji ugo-
vor s vladom Gradišća za
područje nauke i kulture. Taj se
ugovor stalno produžuje.

Da zaključim, Matica je
svojim dugogodišnjim radom
udarila čvrste temelje i razvila
vrlo razgranatu aktivnost s Gra-
dišćanskim Hrvatima. Stvorena
je povoljna klima u Gradišću za
rješavanje problema hrvatske
manjine. Matica je pomogla i
olakšala uključivanje u tu djelat-
nost Komisiji za kulturne veze s
inozemstvom, Zavodu za
prosvjetno-pedagošku službu
SR Hrvatske, Društvu za
suradnju s Gradišćanskim Hra-
tima i drugim ustanovama i
organizacijama koje surađuju s
Gradišćanskim Hrvatima.

prof. Ante Blaženčić

Prvi jezični tečaj za učitelje u Jugoslaviji lj. 1949.

Na inicijativu prof. Rudolfa Klaudusa i na poziv društva „Maticе iseljenika“ krenula je početkom jula 1949. ljeta prva grupa učiteljev na jezični tečaj. U grupi su bili dva muži: dir. Vince Vlašić, ujedno peljač grupe i dir. Aladar Čenar i šest žen: učiteljice Agnes Martinković, Julka Bucolić-Kačić, Marica Vuković-Köckeis, Marija Ohrbožić, Ana Schreiber-Gruber i Ana Sučić.

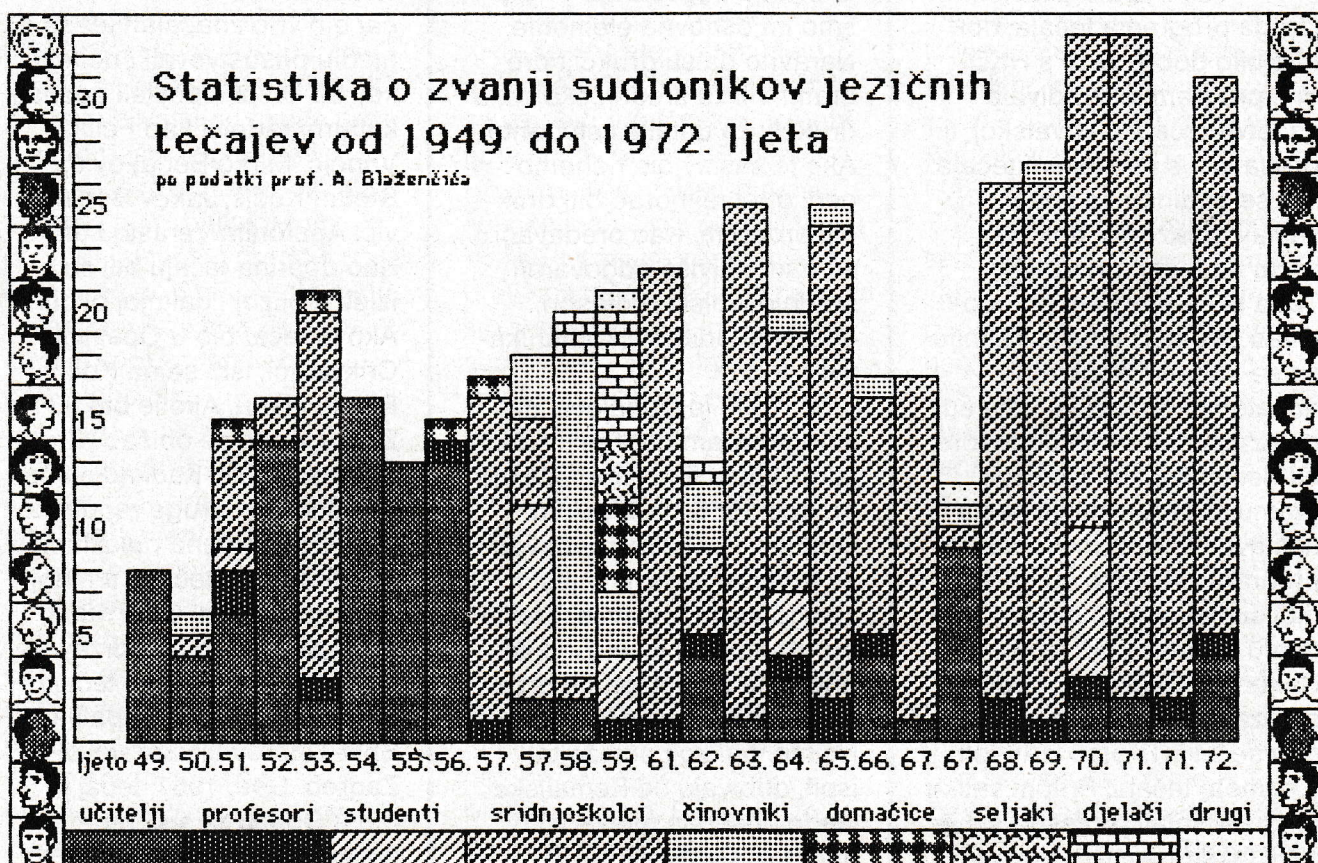
U Zagrebu prijeli su nas prof. dr. Ivo Brabec i prof. Viktor Cvitan. Oni su bili predavači tečaja, ki se je održao na Jadranu u Kaštel-Starom i je trajao tri tajeodne.

U Zagrebu stanovali smo u

hotelu Espalanda. Razgledali smo si grad. Vlakom odvezli smo se pak na mjesto tečaja, odnosno busom. Prof. dr. Ivo Brabec predavao je jezik, gramatiku i književnost. Oso-bit hobi mu je bila fonetika. Marljivo je bilježio fonetiku i izraze pojedinih sel i krajev Gradišćanskih Hrvatov. Kašnje napisao je i knjigu o tom. Prof. Viktor Cvitan predavao je geografiju i historiju. Učili smo se i pjevati. Prof. Brabec bio je izvrstan pjevač. Dopodne je bila učnja, po objedu odmor, zatim plivanje. Na neke dane razgledali smo si bližu i daljnju okolicu, ovako Split, Trogir, Šibenik i druga mjesta.

Na večer bila je zabava. Održali smo i gradišćansko-hrvatski večer. Ljudi su nas rado slušali i bili smo rado vidjeni. Nedilju išli smo i k sv. maši. U našem malom društvu bili smo dobro raspoloženi i živo smo se prijateljili. Čuda smo se naučili i bili smo jako zahvalni našim prijateljima profesorom Brabecu i Cvitanu, kot i Matici iseljenika. Na povratku bili smo i u Marija Bistrici. U onu dob bio je takorekuć obligatan i posjet rodnomu mjestu Tita Kumrovcu. Mi smo išli da učimo jezik, ali nismo bili siljeni, da nastanemo komunisti.

Ana Sučić

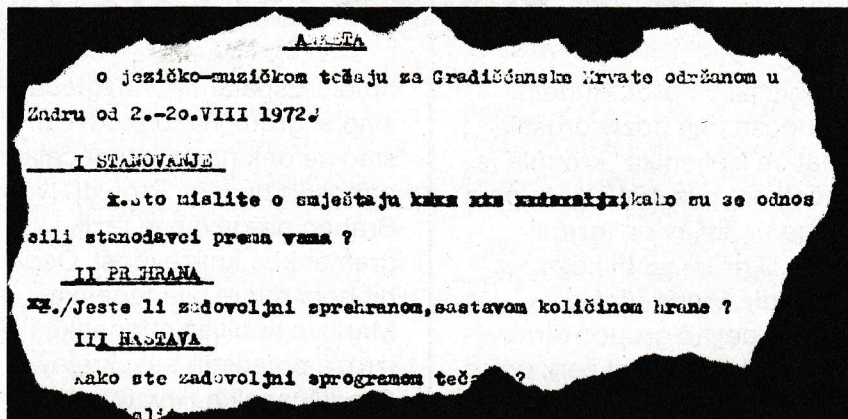

Osvrt na tečajeve hrvatskog jezika

Jedan od najglavnijih oblika suradnje s Gradišćanskim Hrvatima bili su tečajevi iz hrvatskoga jezika i književnosti, uz koje se predavalo povijest i zemljopis, ali često i drugi predmeti, pjevanje, narodni plesovi i tamburaška glazba.

Organizaciju tečajeva u Gradišću su vršili aktivni pojedinci i Hrvatsko kulturno društvo (HKD), a kasnije i Hrvatski akademski klub (HAK). Za slanje učitelja su bili angažirani školski nadzornici, za srednjoškolce profesori slavisti, a za studente HAK. Ali na tečajevima su bili i polaznici drugih zanimanja u manjem broju. Vodstvo grupe određivalo se je u Gradišću.

Veliki je bio problem izrada programa tečaja, dok nije bilo dobre veze s HKD-om, program je izrađivalo vodstvo tečaja u Hrvatskoj, tj. predavači s voditeljem tečaja. Tih se godina nije znao sastav polaznika, dok ne dođu na tečaj u Hrvatsku. Tada bi se program prilagodio strukturi tečaja. Kasnije su se koristile anonimne ankete nakon tečaja, gdje su polaznici dali svoje odgovore na desetak pitanja, o programu, o organizaciji, nastavi, nastavnicima, stanovanju, prehrani i sl. Tako su i polaznici sudjelovali u unapređenju organizacije tečajeva. Nakon tih iskustva, prigodom odlazaka u Gradišće dogovaralo se s HKD-om i HAK-om o samom tečaju. Pritom veliku ulogu su imali profesori slavisti. Praksa nam je pokazala,

da s obzirom na slabo znanje hrvatskog književnog jezika moramo s naše strani dati predavače, koji dobro poznaju prilike u Gradišću, da ih bude mali broj, zatim da po mogućnosti predavači iz hrvatskog jezika poznavaju i gradišćanskohrvatski jezik. Iz povijesti i zemljopisa — poznavanje Jugoslavije — dali smo im osnovne elemente. Naravno da su drukčiji programi bili za srednjoškolce, a drukčiji za učitelje i studente. Ako je sastav bio nehomogen, opet je morao biti drukčiji program. Kao predavači su nam najviše odgovarali srednjoškolski profesori, dobri metodičari i komunikativni ljudi.

Bilo je slučajeva, da smo program podredili specijalnoj situaciji u Gradišću, na pr. god 1956. na tečaju u Opatiji za učitelje, predavao se hrvatski jezik, povijest i zemljopis Jugoslavije, prema programu koji je služio kao priprema za polaganje državnoga ispita za te predmete. Naime, oni koji polaže taj ispit, dobivaju od Zemaljske vlade poseban mjesečni dodatak. Godine

1960. na kombiniranom tečaju u Crikvenici, gdje je bilo 35 učitelja, pretežno se predavalo dirigiranje tamburaškim i pjevačkim zborovima, jer je u to vrijeme bilo akcija da se u škole uvede tamburanje. Akciju je vodio školski nadsavjetnik Štefan Zvonarić i direktor osnovne škole Aladar Čenar. Taj je tečaj bio vrlo značajan jer su na njemu prisustvovali i učitelji, koji su kasnije postali poznati kulturni radnici kao Feliks Vančić, Mirko Berlaković, Štefan Kočiš, Jakov Berlaković, Apolonija Verasto i dr. Kao dopuna tečaju bili su izleti u bližoj i daljnjoj okolini. Ako je tečaj bio u Opatiji ili Crikvenici, išlo se na Krk, Rijeku i Istru. Ako je bio u Zadru, onda se obišao Nin, Šibenik i Split. Kadkad su se posjećivale i druge republike. Veći dio vremena polaznici su boravili na tečaju, a manji na putovanjima. God. 1954. tečaj za učitelje se održavao u Opatiji, a završetak tečaja provelo se na putu Opatija-Split-Dubrovnik-Sarajevo-Zagreb. God. 1957. tečaj je bio u Opatiji za srednjoškolce, ali se putovalo iz

Zagreba u Beograd, Sarajevo, Dubrovnik, Split, Šibenik, Opatiju. God. 1958. prema želji polaznika, tečaj je bio usmjeren za upoznavanje Jugoslavije. U svako mjesto koje smo obišli, predavalo se o tom području. Polaznici su bili činovnici raznih struka. Posjetili su Zagreb, Beograd, Sarajevo, Tjentište, Dubrovnik, Split, Rijeku, Zagreb.

Za polaznike na tečajevima obično su se organizirali prijemi u skupštinama Crikvenice, Šibenika i Zadra,

a redovno su bili srdačni prijemi u Matici iseljenika u Zagrebu. Prilikom posjete

Zagrebu obilazili su i neke prosvjetne i kulturne ustanove.

Tečaj iz hrvatskog jezika u Devinskoj Novoj Vsi kraj Tibnja u Slovačkoj

U privatnim kontaktima s nekim Gradišćanskim Hrvatima iz Slovačke Matica iseljenika Hrvatske organizirala je tečaj hrvatskoga jezika u Novom Selu u Slovačkoj (Devinska Nova Ves) od 28. 2. do 30. 3. 1967. god. Na tečaju se osim hrvatskog jezika predavalo nešto iz povijesti hrvatskog naroda i zemljopis Jugoslavije. Matica je uputila, da vodi taj tečaj i predaje na njemu, Ružu Frajt, nastavnicu hrvatskog jezika iz Zagreba. Ona je svoj zadatak vrlo dobro obavila.

Za tečaj je vladao velik interes, te je imao 81 polaznika. Podjeljeni su u tri odjeljenja. Sa svakim se odjeljenjem radilo četiri sati tjedno, dva puta po dva sata i to uvečer. Učesnici tečaja bili su raznih zanimanja: kvalificirani radnici, službenici, studenti i nešto srednjoškolaca. Polaznici dobro govore svoj gradišćanskohrvatski jezik, ali

hrvatski književni jezik ne znaju, a nastavnica Frajt je predavala na književnom jeziku, te je bilo dosta teškoća. Valja reći, da oni u školi nikada nisu učili hrvatski jezik, te se zato i u tom selu gubi materinski jezik. Dosta se izgubio u još nekoliko sela gdje su živjeli Gradišćanski Hrvati u Slovačkoj. Polaznici su više manje bili odrasli ljudi, koji su s velikim zanimanjem pratili nastavu. Tečaj je završio s akademijom, na kojoj je sudjelovalo 40 polaznika. Bilo je vrlo impresivno gledati te ljude kako sudjeluju u zbornom pjevanju i recitiranju. Svečanost se održala u kulturnom domu pred oko 400 građana. Oni nikada nisu imali takovu priredbu u svom mjestu.

Ovoj priredbi sam prisustvovao kao izaslanik Matice iseljenika i predao poklon-knjige koje im je Matica poslala. Da je došlo do ovog tečaja, veliku je za-

slugu imao Ljudevit Vlašić, novinar koji je radio u Bratislavi, a rodnom je bio iz Novog Sela. Samu priredbu je organizirala Hrvatska komisija pri mjesnom narodnom odboru Novoga Sela. O tom tečaju su pozitivno pisale novine „HLAS LUDU“ koji izlazi u Bratislavi u broju 61 od 11. 3. 1967. god.

Na našim jezičnim seminarima koje smo održavali u Zadru za učitelje pripadnike hrvatske i srpske narodnosti iz Mađarske od 1967. do 1969. sudjelovali su i Gradišćanski Hrvati iz Slovačke. Na te seminare došlo je pet nastavnika i jedan novinar. Na taj su način Gradišćanski Hrvati iz Slovačke došli u kontakt s Gradišćanskim Hrvatima iz Mađarske, naime na tečajevima su bili Hrvati iz raznih krajeva Mađarske, a nekoliko je bilo Gradišćanskih Hrvata koji žive u zapadnoj Mađarskoj.

Ante Blaženčić

Osvrt na tamburaške folklorne tečajeve

Za obnovu i razvoj kulturnog života u Gradišću, bilo je potrebno organizirati tečajeve za tamburašku glazbu i narodne plesove. Za jedno i drugo u Gradišću je postojao velik interes još od prije rata, kada su postojali brojni pjevački i tamburaški zborovi koje je nacizam onemogućio.

Neke tamburaške grupe su željele da njihovi članovi uče i narodne plesove, jer su vidjeli da narod

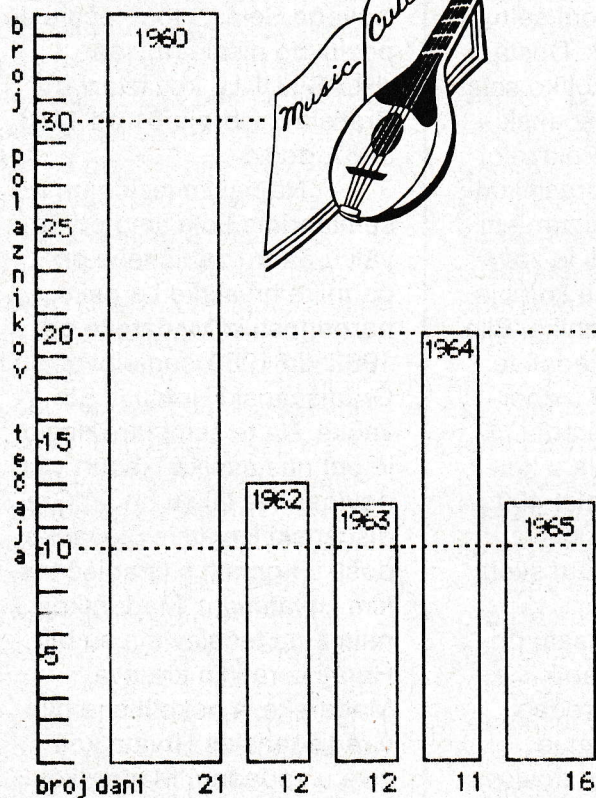
više voli kad te grupe osim sviranja na tamburama izvode i narodne plesove. Tečajeve smo organizirali u Gradišću i u Jugoslaviji. Brzo smo vidjeli da je potrebno slati stručnjake u Gradišće, jer se može obuhvatiti veći broj polaznika. Da bi se razvila ljubav za tamburašku glazbu, uvedene su tambure u osnovne škole u hrvatskim selima Gradišća. Zato smo slali stručnjake za tambure, koji su se duže vre-

mena zadržavali u Gradišću, naročito uoči tamburaških festivala koji su mnogo pomogli populizaciji tamburaške glazbe. Na tim festivalima su sudjelovale brojne tamburaške folklorne grupe, prvi je održan 1962. god. u Dolnjoj Pulji, drugi u Uzlopu 1964. god, a treći 1966. god. u Velikom Borištovu.

Organizirani su posebni tečajevi za tamburanje kao i za folklor u Gradišću i u Hrvatskoj. Ali i na našim jezičnim tečajevima uvodili smo tamburanje i narodne plesove i pjesme. To smo konstantno radili u Zadru od 1967. do 1972. god. Na taj smo način stvarali aktivne pobornike narodne umjetnosti u Gradišću. Slanjem stručnjaka u Gradišće, pozivanjem Gradišćanskih Hrvata

Tamburaški tečaji u Crikvenici

peljač: prof. Slavko Janković

Folklorni tečaji u Gradišću i Hrvatskoj

ljetno	dužina tečaja u dani	predavač
1954	30	prof. Ljelja Taš
1955	30	prof. Ljelja Taš
1957	10	dr. Ivan Ivančan
1958	10	dr. Ivan Ivančan
1963	12	
1969	8	Dragutin Dužanec
1970	14	
1970	6	Dragutin Dužanec

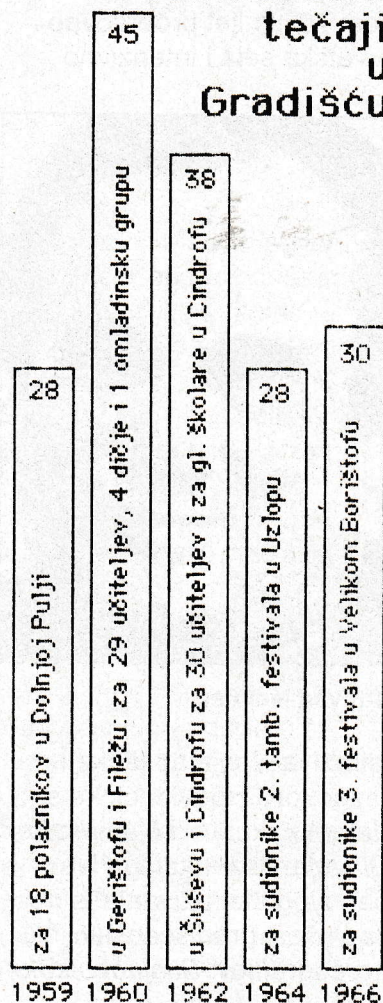

na tečajeve u Jugoslaviju, stvarali su se kadrovski uvjeti za obnovu i osnivanje kulturnih grupa.

Posebno ističemo dr. Ivana Ivančana, koji je izradio nekoliko koreografija na osnovi izučavanja folkloru u hrvatskim selima Gradišća.

Ova naša akcija je učinila, da su se u Gradišću obnovila i osnovala brojna kulturno-umjetnička društva u većem broju sela. Zamišljeno je bilo da ta društva budu centar za kulturnu djelatnost, čuvanje hrvatskoga jezika i kulturne baštine. Ali postupno, ona su dobila još i drugi značaj, postala su turistička atrakcija ne samo u Gradišću i Austriji, nego i izvan njenih granica. Sada kulturna društva pomažu općine i Zemaljsku vladu. Važno je da u te grupe ulazi omladina bez obzira na stranačku i ideološku opredijeljenost (što je inače jako izraženo u Gradišću), i vrlo su popularna u gradišćanskoj i austrijskoj javnosti.

Jankovićeve tamburaški tečajevi u Gradišću

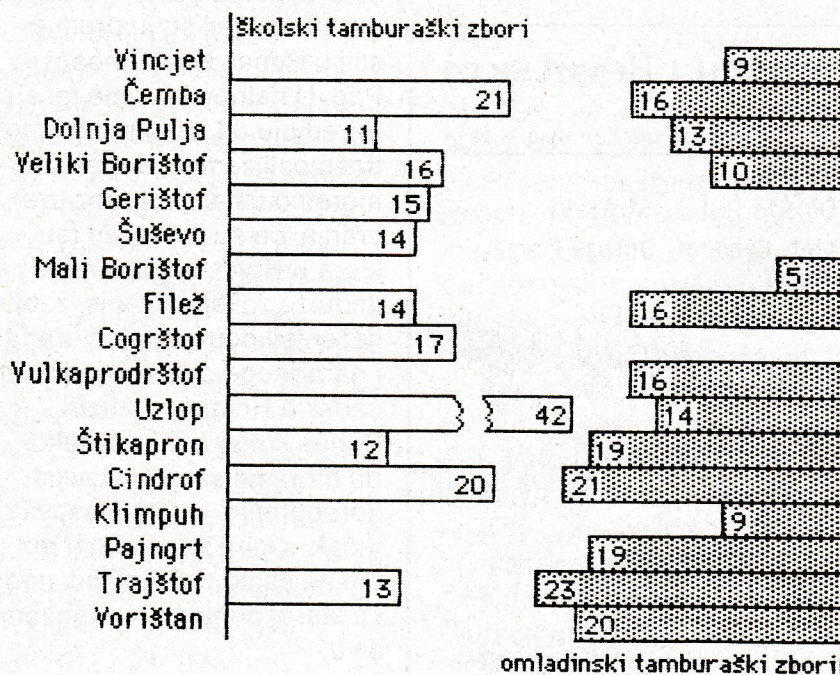

Ljetna škola folkloru oživila scenu

Točno trideset ljet dugo Prosvjetno-pedagoški sabor Hrvatske sada jur organizira takozvanu *Ljetnu školu folkloru*. Duša ovoga seminara za plesanje je dr. Ivan Ivančan. On je zapravo bio i motor, da pri ovi seminari sudjeluju i Gradišćanski Hrvati. Prvi polaznici tečaja su bili člani *Kolo Slavuja*, hrvatskoga folklornog ansambla Gradišća. Nova grupa je nastala početkom 1971. ljeta fuzioniranjem plesačkoga društva *Kolo*, ko je postojalo zvečega od studentov u Beču, ki su bili organizirani u HAK-u i u HGKD-u pak tamburaškoga društva *Slavuj* sa sjedišćem u Velikom Borištofu.

Prvi, ki su se u ljetu odvezli na dvotajedni tečaj folkloru na Badiju su bili 1973. ljeta Branko Kornfeind i Irena Kerstinger. 1974. ljeta je Rudi Štefanić zastupao *Kolo Slavuj* pri ljetnoj školi folkloru. Ljetodan kašnje su uz Rudija Štefanića, Ferija Palatina i Jelku Perušić pri tečaju sudjelivali i zastupnici fileških *Graničarov* Marica Kuzmić i

Stanje tamburaških zborov u Gradišću na dan 10. 4. 1966. po podatki prof. Slavka Jankovića

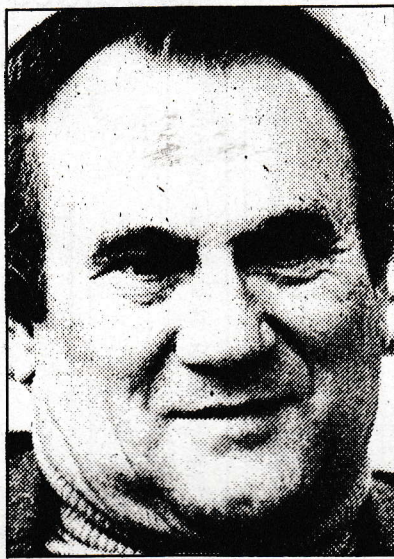
Rudi Marko. Ewald Höld, Gabrijela i Andreja Karall, Štefan Novak, Marko Sučić i mnogi drugi su svojčas bili jako angažirani folklorasi, neki su još dandanas stupi za održanje našega tradiranoga narodnoga dobra, pred svim koreografiranoga plesa.

Svako ljeto se na tečaji — ke su pohađali i Gerlinda Gerbašić, Krista Fazekas, Zlatka i Feliks Vanšić, Jelka Kočiš, i drugi — podučavaju plesu dvih zonov, to su: alpska (Slovenija, Medjimurje, Zagorje), panonska (Posavina, Slavonija, Baranja), jadranska (Istra i cijela hrvatska obala), dinarska (Bosna, Lika), vardarska (Makedonija) i moravska zona (cijela Srbija).

Doajen ovih folklornih tečajev prof. dr. Ivan Ivančan ali nije stoprv u 70. ljeti upoznao folklor Hrvatov u Gradišću. Njegova istraživanja i njegovo sudjelivanje s Gradišćem je počeo jur u 60. ljeti. Istraživao i pomagao je u Uzlopu, Trajštofu i Klimpuhu, a uvježbavao je hrvatske plese s plesačkom grupom *Krug Miloradić*, ku je peljao Štefan Kočiš. Ova grupa je

zapravo izrasla iz dolnjopuljanske plesačke grupe.

Dr. Ivančan je početkom 70-tih ljet proputovao hrvatska sela i intenzivno

dr. Ivan Ivančan

istraživao, snimao jačke i razgovore s povidači, ke su pak transkribirali člani *Kolo Slavuja*. Rezultat toga Ivančanovoga istraživanja je do sada šest gradišćanskih koreografijov: *Stinjačko kolo*, *Plesi na Poljanci*, *Plesi sridnjega Gradišća*, *Plesi na Hati*, *Mi Uzlopci* i *Svadbeni običaji Hrvatov u sridnjem Gradišću*.

Znanje, ko su folklorasi stekli na tečaji su mogli hasnovati i doma u svoji grupa, društvi i ansambli, kod *Kolo Slavuja*, *Graničarov*, *Hajdenjakov*, *Stinjačkoga kola*, *Poljancev* itd. Folklorna grupa *Hajdenjaki* se je rodila na tečaju folkloru u Badiji. Utemeljiteljica i peljačica ove grupe sa sjedišćem u Dolnjoj Pulji, Jelka Perušić, je na temelju ovih tečajev i poznanstvov počela uspješno djelovanje u novoj grupi *Hajdenjaki*.

Teoretsko i praktično znanje, ko su stekli na ovi tečaji, su mogli hasnovati i drugi naši folklorasi i koreografi. Na priliku je Rudi Štefanić postavio koreografiju *Bunjevačke igre za Kolo Slavuj*. Istotako je Feri Palatin kod *Graničarov* dobro mogao hasnovati svoje teoretsko i praktično znanje o folkloru. Štefan Novak jur duga ljeta pelja tančene vježbe *Kolo Slavuja*, a Branko Kornfeind je postavio nekoliko stinjačkih koreografijov za *Stinjačko kolo*.

Ljetnu školu folkloru su ljeta dugo održavali na Badiji, a u zadnji ljeti su ju premjestili u Pumat, Novi Vinodol i Pag. U najnovije vrime tečaje priredjuju u Lipiku u unutrašnjosti zemlje. Danas moremo ustanoviti prez pretiranja, da su ovi tečaji folkloru u Hrvatskoj dali nove impulze za istraživanje, zabilježenje i očuvanje kulturnoga i narodnoga dobra Gradišćanskih Hrvatov u Austriji. Danas smo jur t.ako daleko, da moremo sami sastavljati koreografije, splete plesov i jačak, s kimi se moremo gizditi ne samo u Gradišću, nego i u staroj domovini i u inozemstvu.

Petar Tyrano

Folklorni tečaji u Gradišću i Hrvatskoj

ljeto	broj sudionikov	mjesto održavanja tečaja
1954	73	Trajštof, Cindrof, Dolnja Pulja, Stinjaki
1955	60	Trajštof, Cindrof, Dolnja Pulja, Frakanava
1957	40	različna mjesta u Gradišću
1958	35	različna mjesta u Gradišću
1963	12	Crikvenica
1969	12	Vorištan
1970	14	Beč
1970	9	Zagreb

Muzički tečaji u Jugoslaviji

1955. 6
tečaj za dirigente pjevačkih zborov u Cresu

1955. 2
tečaj za peljače dramskih grup u Cresu

1963. 12
folklorni tečaj za studente i sridnjoškolce u Crikvenici

1970. 9
folklorni tečaj u Zagrebu

Tamburaški tečajevi u Gradišću

Radovan Brdarić iz Pakraca boravio je 1957. i 1958. u više sela Gradišća i držao tečajeve iz tamburaške glazbe. God. 1966. Željko Bradić iz Samobora držao je tamburaški tečaj u Velikom Borištofu. 1968. 1969. i 1970. prof. Dragutin Rajlušić iz Crikvenice održao je tamburaške tečajeve u Novoj Gori i Pandrofu. Poslije toga dugi niz godina preko zime na poziv tamburaških društava održavao je takve tečajeve i po drugim gradišćanskim selima.

Prof. Slavko Janković je održavao tamburaške tečajeve u Hrvatskoj, a upućivan je više puta u Gradišće u vremenu 1956. do 1966. Održavao je tečajeve po selima i pripremao tamburaške zbrove za festivale 1962. u Dolnoj Pulji, 1964. u Uzlopu i 1966. u Velikom Borištofu. Nema preciznih podataka o svim polaznicima tečajeva koje je on održavao po selima.

Ante Blaženčić

Pedagoški seminar u Zagrebu

U dogovoru Matice iseljenika Hrvatske, Pedagoške akademije u Zagrebu i školskog nadzornika Konrada Meršića iz Gradišća, započeli smo u Zagrebu s organizacijom pedagoških seminara za studente-Gradišćanske Hrvate, koji studiraju razrednu nastavu tj. predavat će u prva četiri razreda osnovne škole. Tim studentima na Pedagoškoj akademiji u Željeznu metodiku i didaktiku je predavao Konrad Meršić. Svrha je bila da studenti vide, kako se hrvatski jezik i drugi predmeti predavaju u našim osnovnim školama. Interesirali su se također, kako se u našim školama uvode suvremene metode rada.

Studenti su došli za vrijeme uskrasnih blagdana, kad kod njih škole ne rade. Iz stoga se vidi, da oni dolaze dobrovoljno, da svoj odmor provode u našoj zemlji u radu. Program je često bio dosta opsežan, jer je njihov boravak trajao samo četiri dana. Posjetili su predavanja u vježbaonici Pedagoške akademije. Najprije bi profesor pedagogije-metodike dao uvodno teoretsko predavanje o predmetu, na kojem će oni hospitirati; zatim su učitelji izvodili nastavu s djecom. Poslije toga je bila stručna diskusija. Prisustvovali su najviše predavanjima iz hrvatskoga jezika, ali i iz matematike, upoznavanja prirode i društva i pjevanja. Interesirala ih je i terminologija u pedagogiji, kao i upo-

treba suvremene tehnike u nastavi. Posjećivali su i neke seoske škole u blizini Zagreba. Tamo su ih posebno interesirale slobodne aktivnosti, koje su i u tim seoskim školama veoma razvijene: tehničke, geografske, biološke, dramske, recitatorske i druge grupe, u koje se opredjeljuju učenici prema svojim interesima. Na kraju nastave, u školi je priredjena priredba u njihovu čast. God. 1972. posjetili su osnovnu školu u Odri, a 1973. u Brezovici.

Seminar je počeo 1971. i trajao od 5. do 9. 4. sa 29 studenata Pedagoške akademije; god. 1972. od 27. do 31. 3. sa 20 studenata i 3 učitelja; a 1973. god. od 15. 4. do 21. 4. bili su 4 studenta i 4 učitelja. Ukupno za to vrijeme bilo je 60 polaznika a vodio ih je Konrad Meršić.

Od godine 1972. brigu za te pedagoške seminare od Matice iseljenika preuzima Zavod za unapređenje osnovnog obrazovanja SR Hrvatske, koji i dalje organizira te seminare. Praksa je pokazala, da su ti seminari korisni i služe kao dopuna stručnom obrazovanju budućih učitelja, ali kratko traju. Studenti su s njima bili zadovoljni i mišljenje je, da bi trebali biti duži ali da to uđe u program rada Pedagoške akademije u Željeznu. To bi se moglo predvidjeti u međudržavnom ugovoru, koji se sklapa svake dvije godine između Zemlje Gradišća i SR Hrvatske.

Tečaji za dicitu na Jadranu

Vrijeda po Drugom svjetskom boju pojavili su se hrvatski tečaji za našu dicitu na Jadranu. Ali izvanredne prilike bile su uzrok, da ti tečaji nisu bili med našimi ljudi toliko obljubljeni, kot bi to bili zaslužili.

Svojčas je prof. Ante Blaženčić, tadašnji organizator tečajev u Zagrebu u ime Matice iseljenika Hrvatske zaprosio peljačtvo HKD-a da dicitu za ljubav pomore organizirati tečaje na Jadranu. I HKD je povjerio ta posao meni. Stupio sam u vezu s gospodinom Riedlom, predsjednikom Črljenoga križa, da bi tu akciju pokrenuli prik Črljenoga križa, pokidob ruska stran nije rado vidila da se Hrvati prijatelju s Jugoslavijom. Gospodinu Riedlu se je ugodalo osvidočiti rusku okupacionu silu da ovo nije političko gibanje.

Počeo sam pod okriljem Črljenoga križa organizirati tečaj na Jadranu. Grupa je vrijeda bila skupa i 45 dicitu je zajedno s manom početkom ferijov krenulo u Malinsku, u varošić na otoku Krku. Puni veselja smo se — dicitu i ja — sastali u Novom Mjestu na kolodvoru. Odanle je krenuo naš vlak prik Graca, Maribora i Ljubljane na plavi Jadran, u Rijeku. Ovde smo se smjestili u brodić.

Po morskoj vodi je s nami otplovio brod do otoka Krka. Za dicitu je jur dugi put u vlaku bio velik doživljaj. Ali još veće uživanje je bila

vožnja po morju. Po prvi put su dicitu vidila morje i vozila brodom. Premda smo putovali prik podneva i cijelu noć, smo bili dobre volje. Zmikali smo šale, smijali se i pjevali, bili smo dobro raspoloženi da još ni suputnikom nismo bili na ter.

U Malinskoj su nas na prostanišću čekala dicitu sa zastavicami u ruka. Ova dicitu su skupa s nami prebavila dva tajedne u mladenačkom domu. Ovo vrime nam je brzo proletilo. Kako i ne, naš dnevni posao je bio igranje, jačenje, kupanje i šetanje.

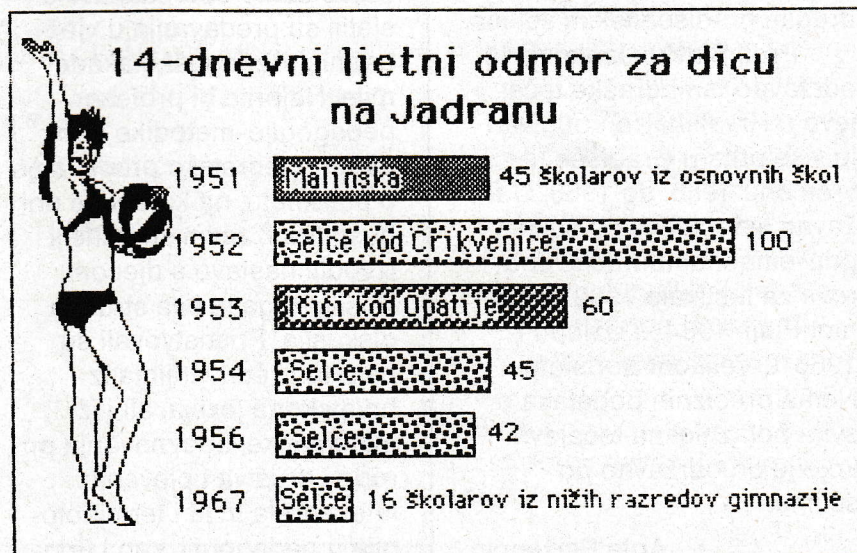
Naš boravak u Hrvatskoj smo završili u glavnom varošu Zagrebu. Onde su nas srdačno dočekali i pozdravili zastupniki Matice Hrvatske i nas otpeljali u Dom za gluho-nime, i onde smo se spočivali. A dobro su nas i pogostili. Daleki put iz Malinske u Zagreb i razgledavanje varoša

nas je prilično utrudilo tako da su nam spavanje i počivak dobro došli.

Po kratkoj noći nas je zbudio jutarnji zvon. Po ručenju smo jur morali krenuti domom. Lučenje od dobrih prijateljev nam je teško spalo. Već komu je spala i ka suzica iz očiju. Ali misao na domovinu nas je batrila i nam razvedrila srce. U ljubljenu domovinu smo dospili skoro pod noć.

Da su nas doma veselo primili si znate predstaviti. Imali smo čuda povidati o dvotajednom boravku na Jadranu i Zagrebu. Iako se veli: svagdir je lipo, ali doma je najlipše, su nam misli kružale oko krasnih doživljajev, ke smo preživili. Ipak je za sve putnike opet počela svakidašnjica.

Samo nekoliko dani po našem povratku se k meni došeću dva ruski oficiri u uniformi i velu, da me pozivaju u

ime njevoga komandanta na komandaturu u Željezno. Istinu ću reći, da se nisam radovao toj visti. Ali morao sam poslušati, ter sam otkoracao tamo. Pri tom posjetu nisam imao najbolju ćut.

U komandaturi su me jur čekali dva oficiri. Pozdravili smo se. Potom je počeo razgovor, ki se je pretvorio u preslušavanje. Stavili su mi slijedeća pitanja:

1) *Vi ste bili sada s dicom u Jugoslaviji?* — Valujem, da sam bio.

2) *Ste vidili onde mnogo vojske?* — odgovorim: ne već neg ruske vojske u Austriji.

3) *U Jugoslaviji je diktatura. Kako dugo će moći opstati?* — velim: dosle bude imala dost vjerne vojske.

Moji odgovori ruskim oficirima nisu smili čisto pasati, zato su me pustili domom. A ja sam bio pun veselja. Alfons Kornfeind

Djeca na Jadranu

Od 1951. do 1956. hrvatska djeca iz Gradišća su dolazila na Jadran u organizaciji Crvenog križa Hrvatske i Matice iseljenika Hrvatske u suradnji sa Crvenim križom Gradišća. God. 1967. došli su u angažiranju samo Matice iseljenika. Za djecu je bila organizirana rekreacija, kupanje, ali su se učila i pjevati narodne pjesme i plesati narodne plesove. Također se učio i hrvatski jezik.

Ovaj dolazak djece na Jadran bio je od velike koristi. Djeca su se dobro osjećala i svoje dojmove su prenosila u svoje kuće po povratku u Gradišće. I to pomagalo je, da se u to poratno vrijeme stvara povjerenje između Gradišćanskih Hrvata i hrvatske Jugoslavije. Ante Blaženčić

Misli obljetnici naših jezičnih tečajev u Hrvatskoj

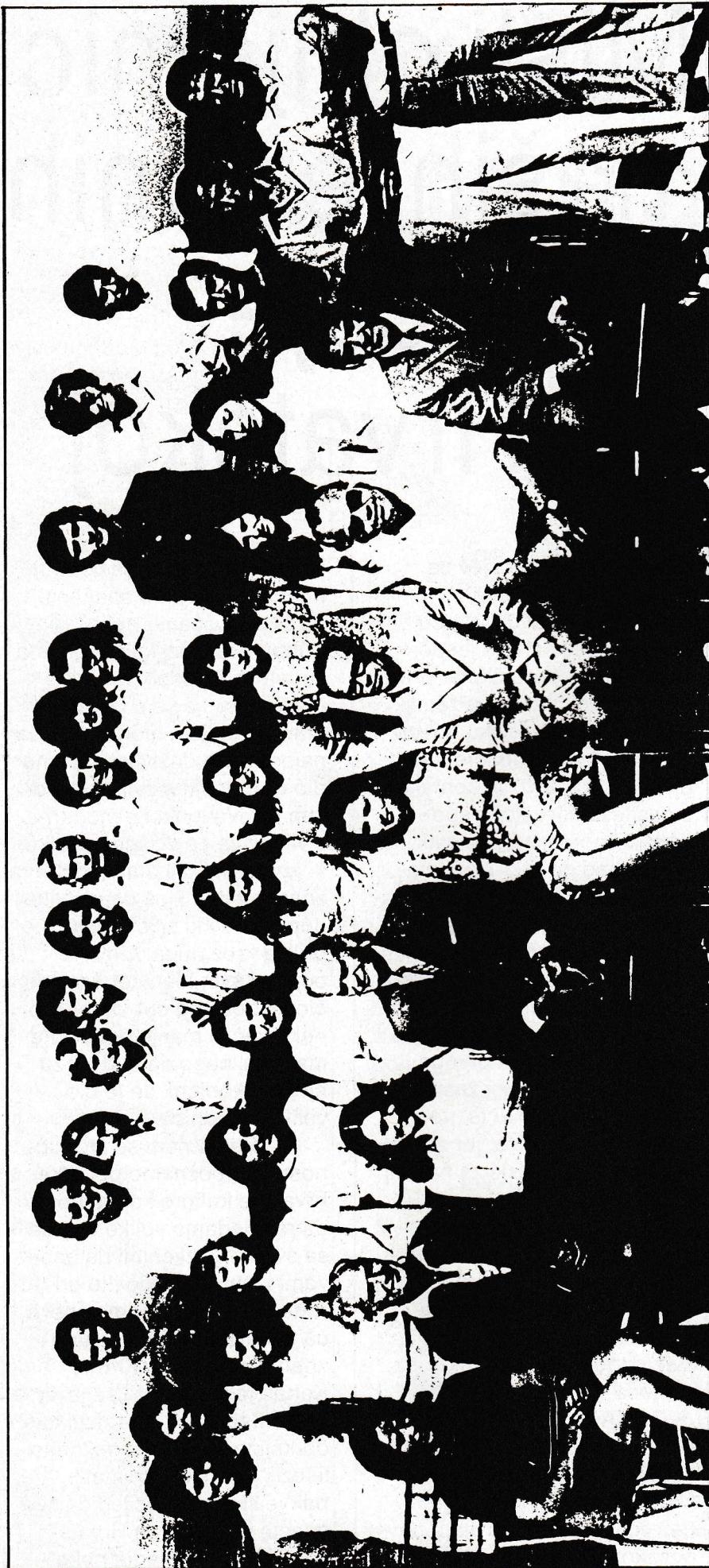
Važnost ljetnih tečajev za Gradišćanske Hrvate Svim ki podučavaju ili uču tudje jezike je zizma jasno, kako važno je, da školar prebavi bar neko vrime u zemlji, kade se na tom jeziku govori, kim se on već ili manje u teoriji bavi. Šok prvoga kontakta s nositeljem jezika je spodoban onomu, koga človik doživi, kad po dugom školovanju mora prvi put u zvanju pohasnovati „školsko“ znanje ter u praksi aktivno i samostalno provjeriti to, čim se je dosle bavio samo teoretično. Sigurno je kod naših hrvatskih djakov prilikom prvoga boravka u Hrvatskoj zastupana i ta komponenta, no, ona nij dominantna, jur zbog toga ne, jer hrvatski za nas nij tudji jezik.

Za nas „Hrvate u dijaspori“ je prebivanje u Hrvatskoj do neke mjere i put k našim izvorom i barem privremeno nasadjenje na to stablo, od koga smo jur duga stoljeća odsičeni.

Ovde u Austriji smo mi Hrvati uključeni u upravu i kulturu većinskoga naroda, školovanje i javni život se najvećim dijelom odvijaju na nimškom jeziku, a dost puti

nam se čini, da naša osebnost izaziva samo spaćenje, da si dopuščamo neki duhovni luksuz, kad si gajimo skupa sa šakicom drugih narodnost, ka se u izolaciji utapa u tudjem morju. A onda najednoč ta doživljaj, da smo dio naroda, ki razvija na svojem tlu sve funkcije moderne civilizacije na vlašćem jeziku, ki je na svi polji umjetnosti i znanosti dao i još daje velike doprinose i ki si je u najteži prilika kroz duga vrimena očuvao svoj identitet. I mladi človik dostane ćut, da nij dio neke već ili manje egzotične manjine, nego da ovde ležu njegovi korijeni, da je dio velike zajednice.

Pružna nam se mogućnost, da upoznamo početke hrvatske kulture i državnosti, da razgledamo velike varoše sa svojimi različnimi ustanovami i divnu i raznoliku prirodu stare svoje domovine, a ča je najvažnije, da se upoznamo s ljudji. Jur Franjo Kuhač je rekao, da „se jezik naših Zagoraca više razlikuje od književne hrvaštine, nego li jezik ugarskih Hrvata. . .“, pak je sigurno posljedica sve gušćih kontaktov s Hrvatskom, da naše mladje poko-

ljenje već ne pravi razliku med Hrvati i Hrvaćani.

Kontakti s narodom su nam stalan dokaz, kako u medjusobni ljudski vezi sve manju ulogu igraju društveni sistemi i kako sve nas tišću iste skrbi i kako se veselimo istim dostignućem. Iako je dost štrapacirana fraza, nij zato manje istinita, ako velimo, da se putem uzajamnoga upoznavanja širi razumivanje med ljudi.

Od velike važnosti je i činjenica, da na tečajji naša mladina iz svih krajev Građišća prebavi skupno nekoliko tajedan u Hrvatskoj baveći se istimi interesi i govoreći svojim jezikom. To skupno zanimanje i medjusobno upoznavanje zbudja u nji svist jedinstva, medjusobno povezivanje interesov jača moć u skrbi za naš opstanak. Pak zato nij čudo, da je velik broj ljudi, ki danas zauzimaju peljajuća mjesta u naši kulturni institucija, prošao kroza te tečaje. To upoznavanje im je čuda puti pomoglo, da kašnje laglje najdu put u Hrvatski akademski klub ili u druga naša društva.

Ne smimo ali zabiti, da se ovom prilikom zahvalimo svim odgovornim ustanovam i ljudem, ki omogućuju i organiziraju ove tečaje. Nigdar nismo imali čut, da oni vršu samo neku dužnost, nego da nas otprtim srcem primaju kot svoje, kim kanu pružiti čim veću pomoć i iskazati čim već mara, da bi se čutili doma, med svojimi. Njeva imena su zabilježena u ovom broju, na ovom mjestu kanim spomenuti organizatore tečajev: prof. Antu Blaženčića, pokretača i motora svih tečajev, jur pokojnoga prof. Zlatka Muhvića, mag. Ivicu Padjena i

Hakovski tečaj

mag. Mladen Dolenc

mag. Mladena Dolenca, s kim velik broj Gradišćanskih Hrvatov veže iskreno prijateljstvo.

Ipak mislim, da tečaji u Hrvatskoj nisu i nesmu biti nek put u jednom smiru, kade mi samo primamo. Pokazalo se je, da nekadašnji polazniki tečajev i kašnje rado pohađaju svoju staru domovinu, da mnogi s velikom simpatijom pratu sve nje teškoće i trsenja da ih prebrodi. A sigurno će odredjen broj ljudi djelati i u zvanji, kade će njevo djelovanje i njeva povezanost s hrvatskim narodom služiti i na hasan i dobrobit i našoj novoj i staroj domovini.

Ivo Sučić

Početo od 70-ih ljet se je stvorio u okviru tečajev za Gradišćanske Hrvate i takozvani „hakovski tečaj“. Ova podjela u različne tečajne grupe je bila zapravo konzekventni nastavak razvitka, ki je počeo veljek po Drugom svitskom boju. Najprvo su se vozili samo učitelji hrvatskih i mišanih škol na ove tečaje, potom su se priključila i dica različnih razredov da bi poboljšala znanje hrvatskoga jezika.

HAK je pri organiziranju ovih tečajev imao nekoliko ciljev, ki bi se tribali kako-tako ispuniti. Tako se je HAK u prvom redu svenek obraćao študentom i maturantom (ili aspirantom na maturu) da bi nje pridobio ne samo za sudjelivanje pri pojedini tečaji, nego i za sudjelivanje po završetku ovih tečajev. Jasno je da dva tajedni na morju ne moru nadoknaditi nedostatak podučavanja hrvatskoga jezika — ali postoji prilika da se sudioniki barem počnu zanimati za hrvatski

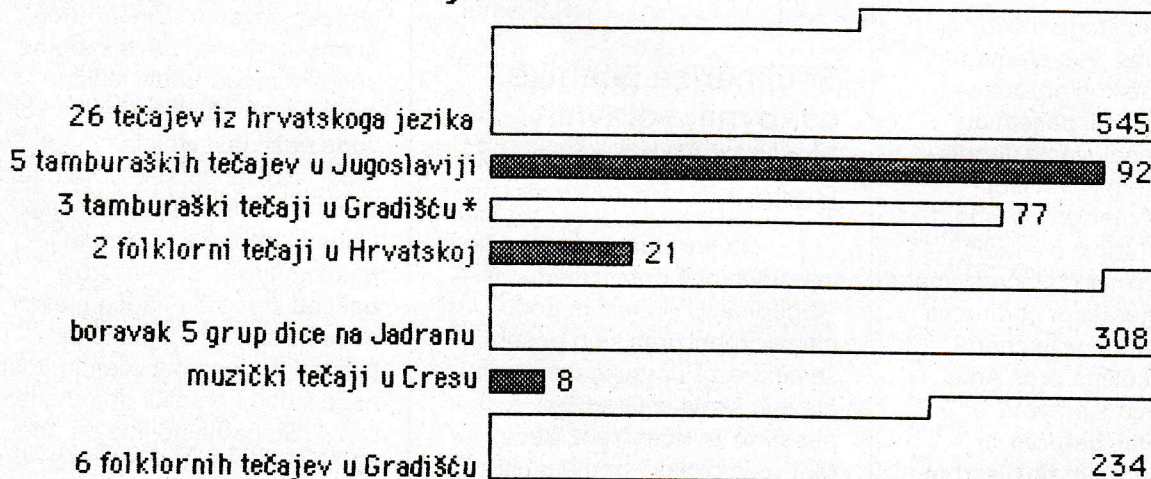
jezik i hrvatsku kulturu. U tom smislu su ovi tečaji bili već ili manje uspješni, a to je svenek odvisilo od ljudi, ki su sudjelivali pri ovi tečaji.

Generacije HAK-ovcev su se tako vozile na ov tečaj (Gerhard Emrich, Tibi Jugović, Marijana Grandić, Herbert Gassner, Andi Novosel, Mihaela Vlašić, Elizabeta Paloković, Manfred Roth, Stanko Horvath, Franjo Schruiff i drugi). U zadnji ljeti je ov tečaj postao tako ča kot „rezervoar“ za hakovski odbor — a tim i za manjinsku politiku. Faktično nije nijednoga odbornika ki ne bi kroz tečaj došao u dodir s manjinskom politikom.

Budjenje interesa za manjinsku politiku sigurno ne bi bilo moguće da se cio tečaj ne bi odvijao u prijateljsko-ugodnoj atmosferi. Uz kupanje, sunčanje, učinju dopodne su se jur tako kovali plani i sanje za manjinsku politiku u dođućem ljetu.

Stanko

Statistika o broju sudionikov različnih tečajev od 1949. do 1972. ljeta

*Dva tečaje su pohađjali i školari. Oni falu u statistiki. Istotako nisu zabilježeni ni sudioniki daljnjih 8 tamburaških tečajev u Gradišću.

Povodom 40. obljetnice tečajeva za Gradišćanske Hrvate u Hrvatskoj

napisao: Mladen Dolenc

*Ta moja kob je
Hrvatsko groblje:
Rana i raka Petra Svačića,
Gudalo slijepca, gusle Kačića.
U srcu sad mi kuka Ivan Gnade,
a Móra hladno šapće: „Keine Gnade“.
Grudi mi tište turski bastioni,
Bataljoni švapski, Dužda galioni.
Pastorak ja sam borbe svih giganta,
Guši me podlost lažljivog Bizanta,
Sofizam Beča, pohota Budima
Labirint mračni katakopskog Rima . . .*

Ne simboliziraju li ovi stihovi A. G. Matoša težak put kojim je naš narod prolazio, a prolazi ga i u sadašnjosti da bi očuvao svoju nacionalnu osobenost? Duždevi, podlaci i sofisti stajali su mu na putu, no jezik ga je spasio od propasti. Mnogi su odabrali lakši put izgubivši se u labirintima i katakombama pa i ne zavređuju ništa bolje od puka zaborava.

Nije li stoga i ovaj naš skroman obol, ovaj 40-godišnji rad vrijedan pažnje? To je sitan kamenčić u mozaiku narodnog pregalaštva, no bez njega bi mozaik ostao krnji.

Slavimo stoga u ovoj godini skromno, već prema tradicijama hrvatskog naroda vrlo vrijedan jubilej 40. obljetnicu održavanja tečajeva za Gradišćanske Hrvate u Hrvatskoj.

Ne bih mnogo govorio o počecima suradnje s Gradišćanskim Hrvatima i o tečajevima u prvim poslijeratnim godinama jer o tome mnogo više znade naš uvaženi kolega prof. Ante Blaženčić koga s pravom moremo nazvati bardom, ili počasnim kulturnim poklisarom Hrvatske za Gradišćanske

Hrvate, no kazat ću nekoliko riječi o suradnji s Gradišćanskim Hrvatima, odnosno o organizaciji tečajeva hrvatskog jezika za Gradišćanske Hrvate u poslijednjem desetljeću otkada i sam u tome aktivno sudjelujem.

S obzirom da sam u proteklih deset godina organizirao i vodio niz seminara za Gradišćane Hrvate želio bih istaći za svaki seminar posebno nekoliko osnovnih pitanja u vezi s organizacijom tih seminara, njihovim sadržajem, programom rada, nastavnim materijalima kao i nastavnim kadrom.

Seminar za učenike osnovnih i glavnih škola iz Gradišća i Beča

Na tim seminarima sudjeluju učenici u dobi između 10 — 14 godina. U proteklim godinama organizirali smo posebno seminare za učenike osnovnih i glavnih škola iz Gradišća, a posebno za učenike iz Beča. Motivi za ovakvu podjelu bili su u različitom stupnju jezičnog

predznanja između djece iz Gradišća i njihovih vršnjaka iz Beča. Ove smo godine po prvi puta organizirali zajedno ljetni tečaj za učenike osnovnih i glavnih škola iz Gradišća i Beča. S obzirom da učenici iz Beča imaju većih jezičnih poteškoća od učenika iz Gradišća, tj. da teže razumiju standardni hrvatski jezik, to su za te skupine učenika organizirani satovi na gradišćansko-hrvatskom jeziku, koje vode nastavnici iz Gradišća i na standardnom hrvatskom jeziku koje vode naši nastavnici. Nasuprot tome učenici iz Gradišća nemaju osobitih poteškoća u razumijevanju standardnog hrvatskog jezika pa te skupine učenika mogu pratiti jezične vježbe na hrvatskom jeziku koji vode naši nastavnici.

No, uloga seminara nije samo učenje hrvatskog jezika. Učenici treba da upoznaju i našu kulturno umjetničku baštinu, treba da nauče pjevati naše narodne i umjetničke pjesme te upoznati znamenitosti naše lijepe hrvatske domovine.

Stoga nastojimo da učenici nauče što više naših narodnih pjesama, a na satovima

glazbenih aktivnosti podjednako uspješno sudjeluju skupine učenika iz Gradišća i Beča.

Poseban su problem adekvatni nastavnički materijali. Mi u Hrvatskoj nemamo adekvatnih materijala za te skupine učenika pa se prema tome nastavnici sami snalaze fotokopirajući tekstove iz naših udžbenika, ili drugog didaktičkog materijala.

Slični se problemi javljaju i kod odabira pjesama. Nastavnici glazbe u dogovoru s voditeljem tečaja odabiru pjesme čije tekstove pišu na ploču, ili u najboljem slučaju fotokopiraju.

Organizatori istotako imaju dosta poteškoća u angažiranju nastavnika. Tome ima više razloga, no jedan je od glavnih razloga što se ti tečajevi održavaju početkom ljetnih praznika kada se nastavnici žele odmoriti nakon naporne školske godine. Drugi je razlog u slabom stimuliranju nastavnika, no to je već naš opći problem tako da je najveća, a katkada i jedina stimulacija nastavnici priznanje za njihov predani rad i entuzijizam.

Seminar za učenike srednjih škola iz Gradišća

Uz učenike srednjih škola iz Gradišća na ovom su tečaju po prvi puta sudjelovali i srednjoškolci iz Beča. Na tim tečajevima sudjeluju učenici u dobi između 12 — 16 godina. Osnovni sadržaj tih tečajeva sačinjavaju jezične vježbe i glazbene aktivnosti. Problemi, koje sam naveo kod prethodnog seminara, još su više izraženi kod ovog seminara. Godinama se osjeća problem adekvatnog jezičnog materijala koji bi, između ostalog, trebao voditi računa i o kontrastivnom pristupu učenja standardnog hrvatskog jezika s obzirom na skupine učenika koje bolje vladaju gradišćansko-hrvatskim jezikom, ili još bolje njemačkim jezikom. Trebalo bi stoga sasta-

viti takve materijale koji bi koristili i dosadašnja iskustva znanstvenih istraživanja.¹⁾

Posebno bi trebalo izvršiti pažljivi odabir pjesama za glazbene aktivnosti pa bi se u tom smislu mogla sastaviti „Hrvatska pjesmarica“ s notama koje bi sadržavale osnovne pjesme pretežno iz Hrvatske, no i iz drugih naših republika kao i neke pjesme Gradišćanskih Hrvata pò uzoru na gradišćansku knjižicu pod naslovom „Zajačimo si“. Te bi pjesme predstavljale obaveznu programsku jezgru, a dopunjavale bi se prema potrebama s novijim pjesmama, odnosno pjesmama popularnim u pojedinim područjima u kojima se održava seminar.

Za ove seminare od izuzetne je važnosti i upoznavanje učenika s kulturnom baštinom Hrvata kao i ostalih naših naroda i narodnosti. Iako je jezična kompetencija učenika na tom stupnju dosta ograničena, učenici mogu vjerojatno pratiti kraća popularna predavanja uz projekcije, pogotovo iz zemljopisa i posebno ako iza tih predavanja organiziramo izlete uz posjete muzejima, ili kulturno povijesnim znamenitostima.

Seminar za studente iz Beča — članove HAK-a

Ovi su seminari od izuzetne važnosti za naše sunarodnjake — učenike završnih razreda srednjih škola kao i studente iz Beča. Osnovni cilj tih

seminara identičan je cilju svih ostalih seminara za Gradišćanske Hrvate, tj. usavršavanje u standardnom hrvatskom jeziku. No, uz taj osnovni cilj, ovi seminari imaju izrazito snažan značaj u pogledu glazbenih aktivnosti kao i u upoznavanju s kulturno povijesnom baštinom Hrvata kao i ostalih naroda i narodnosti iz naše zemlje.

Polaznici tih seminara su jezično kompetentni te prema tome mogu lako pratiti predavanja i vježbe na hrvatskom jeziku. Stoga su i ti seminari drugačije koncipirani. Svakodnevno se održavaju plenarna predavanja koja uključuju teme iz književnosti, povijesti, ili kulture hrvatskog naroda, ili drugih jugoslavenskih naroda i narodnosti, a iza toga se održavaju jezične vježbe i glazbene aktivnosti na kojima se polaznici teoretski i praktično upoznavaju s našom glazbenom kulturom i uče pjevati naše narodne i umjetničke pjesme. No, vrlo važan aspekt na tim seminarima trebao bi biti i zbližavanje omladine iz Gradišća s našom omladinom. U tom pogledu nismo do sada zabilježili značajan uspjeh iako su izvjesni napori učinjeni. U tome ima tehničkih poteškoća prvenstveno stoga što se seminari održavaju u ljeti pa mjesna omladina nije na okupu, a osim toga seminari se u posljednje tri godine održavaju u turističkom naselju Solaris koje je otprilike sedam kilometara udaljeno od grada Šibenika. Ipak, smatramo da to nije razlog da se ne učine veći napori kako bi do tih susreta došlo.

Kada govorimo o kontaktima među vršnjacima, ne treba smetnuti s uma značaj druženja omladine iz Gradišća s Molizijkim Hrvatima. U nekoliko navrata održavani su seminari zajedno s Moližanima, no to je ove godine otpalo jer našim sunarodnjacima iz Molizije nije odgovarao termin početkom mjeseca srpnja kada se već tradicionalno održava seminar za Gradišćanske Hrvate. To je bilo stoga što se slučajno ove godine našlo dosta

1) Navest ću ovdje samo dva vrlo vrijedna rada koja bi sigurno mogla pomoći potencijalnim autorima s prilikom sastavljanja takvih materijala iako sam svijestan da postoji dosta radova s tog područja koji bi mogli korisno poslužiti:

1) G. Neweklowsky: „Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete“, Wien 1978.

2) U. Engel und P. Mrazović: „Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch“, Institut für deutsche Sprache, Mannheim und Philosophische Fakultät der Universität, Novi Sad, 1986.

učenika završnih razreda srednje škole, a u Italiji se matura polaže do sredine srpnja. No, nadamo se da ćemo u buduće uspjeti uskladiti termine jer su kontakti između tih naših dviju etničkih skupina od izuzetne važnosti pogotovo stoga što su naši Moližani potpuno odvojeni od matice zemlje jer se njihova tri gradića — Živa Vodakruč, Mundimitar i Štifilić — nalaze kao oaza duboko u srcu Italije u blizini poluotoka Gargano. Pored toga jezik Molizijkih Hrvata je vrlo arhaičan, gotova petrificiran te bi i u pogledu brzog usvajanja jezika putem žive komunikacije ti susreti bili od izuzetnog značaja za naše sunarodnjake.

Važni bi bili i susreti s omladinom iz Slovačke i Mađarske i tu smo već učinili početne korake, barem što se tiče omladine iz Slovačke. Hrvati iz Mađarske okupljaju se oko Demokratskog saveza Južnih Slavena te zajedno sa Srbima sudjeluju svake godine na seminaru za nastavnike hrvatske i srpske narodnosti iz Mađarske. Ti seminari započinju krajem lipnja i održavaju se naizmjenice

u Hrvatskoj i Srbiji. Ove je godine taj seminar održan u Vrnjačkoj Banji.

No, to su seminari samo za prosvjetne radnike pa bi bilo dobro da, pored tih seminara, pokušamo okupiti i izvjestan broj hrvatske omladine — srednjoškola i studenata iz Mađarske — koji bi zajedno s Gradišćanskim Hrvatima iz Austrije i Slovačke sudjelovali na seminarima koji se održavaju za učenike srednjih škola iz Gradišća i za studente — članove HAK-a. Iako ima poteškoća, to bi bilo vrijedno pokušati. Ovog trena nije realno očekivati sudjelovanje omladine iz Rumunjske, no u eventualno izmijenjenim prilikama i to se ne bi trebalo zaboraviti.

I za potrebe ovog seminara nema adekvatnih jezičnih i glazbenih materijala. Tu prazninu popunjavaju vrloiskusni nastavnici koji sami pripremaju materijale, no to svakako nije rješenje. Stoga smatram da nam predstoji što hitniji zadatak da se gradivo programira, a iza toga da se priđe sastavljanju, odnosno odabiru adekvatnog jezičnog i glazbenog materijala.

Naravno, uz to bi trebali predvidjeti i funkcionalno audiovizuelna sredstva.

Seminar za studente Pedagoške akademije u Željeznu i mlade nastavnike iz Gradišća — Gradišćanske Hrvate

Ovi seminari se tradicionalno održavaju za vrijeme uskršnjih praznika i traju 4 radna dana od ponedjeljka do četvrtka, a povratak je na Veliki petak. Nekada su se ti seminari održavali u Zagrebu u suradnji s Pedagoškom akademijom, dok se unazad nekoliko godina održavaju zvan Zagreba, ali u glavnim mjestima u kojima postoje pedagoški fakulteti. Dva puta su održani u Dubrovniku, jednom u Trogiru, jednom u Makarskoj (oba puta organizirali smo posjet Pedagoškom fakultetu u Splitu), dva puta su organizirani u Zadru, jednom u Opatiji i jednom u Crikvenici (tada smo organizirali posjet Pedagoškom fakultetu u Rijeci).

PROGRAM RADA

SEMINARA ZA GRADIŠĆANSKE HRVATE - STUDENTE PEDAGOŠKE AKADEMIJE U ŽELJEZNU I MLADE NASTAVNIKE

Tema seminara: "METODIKA NASTAVE HRVATSKOG JEZIKA I POVIJESTI I
KULturna baština Hrvata kroz stoljeća"

Mjesto: Crikvenica, Hotel "Kaštel" i Osnovna škola "V.Nazor" u
Crikvenici"

Vrijeme: 19 - 24. ožujka 1989.

Predavači: Dr Stjepko Težak, Filozofski fakultet, Zagreb
Dr Hrvoje Matković, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu
SRH, Zagreb

Nastavnici Osnovne škole "V.Nazor", Crikvenica

Voditelj: Mr Mladen Dolenc

Svrha je ovih seminara da se polaznici upoznaju s metodom nastave hrvatskog jezika odnosno društvene grupe predmeta u osnovnoj školi (Volks- und Hauptschule). No i ovi seminari imaju izražen značaj na području upoznavanja kulturne baštine Hrvata. Stoga se oni i održavaju u kulturnim sredi-

**Sudionici jezično-muzičkoga tečaja u Zadru
2. — 20. VIII. 1972.**

*Dezi Mlejsević,
Nikola Kšanec
Kajson Aohl*

*Gisela Hajosch
Karel Helmut*

*Samir
Kerponić Peter
Dorothea Rein*

*Ega Pille
die Braunschweig*

Elzka Zolakovich

*Paul Bernhardt
Kasparov's Maria*

Muriel Perry

Maria Kelle

Audi Malho

Melrose's Maria

Krippel Jan

Herbert Gassner

*Hilde Wainy
Westerhof Kathilole*

Frölich Rebecca

Matilda Kusanoff

Augustine Kuzmits

Janina W. W. W.

Mrs. Jandrić

Rešević Danica

Thomas Krje

štima, najčešće na Jadranu, tako da polaznici seminara imaju prilike upoznati kulturno povijesne spomenike, kojima zaista obiluju naši jadranski gradovi, npr. Zadar, Split, Dubrovnik itd. Uvijek se organizira izlet u okolice mjesta u kome se održava seminar kako bi polaznici mogli upoznati što više krajeva poznatih po svojoj prirodnoj ljepoti, ili i po kulturno povijesnom značaju. Smatram, da upravo na tim seminarima na kojima sudjeluju budući učitelji, ili mladi učitelji koji predaju hrvatskoj djeci treba biti izrazito naglašen element kulture i civilizacije (Landeskunde). Tako smo iz Dubrovnika organizirali izlet Arboretumu i Trsteniku i na otočić Lokrum, iz Makarske smo pošli u Imotski gdje smo vidjeli Modro i Zeleno jezero, iz Crikvenice smo pošli na otok Krk gdje smo posjetili Katedralu te Jurandvor gdje se čuva kopija Bašćanske ploče, prvog pisanog spomenika Hrvata, iz Opatije smo pošli na izlet po Istri posjetivši između ostalog Poreč i znamenitu Baziliku, te Pulu i poznati Amfiteatar.

Budući da na tim seminarima sudjeluju studenti pedagoške akademije iz Željezna i mladi nastavnici, to obično angažiramo profesore iz pedagoških fakulteta koji predaju na tim seminarima, a polaznicima omogućavamo prisustvovanje nastavi u nekoj osnovnoj školi. Iako su ti seminari dobro koncipirani, i tu bi trebalo učiniti izvjesne dopune.

Polaznici bi trebali opširne planove i programe rada za ona nastavna područja, na čijim satovima prisustvuju. I to ne samo za taj sat, već okvirni program rada za cijelu školsku godinu. Bilo bi dobro da dobiju udžbenike za te nastavne predmete. Naravno, ako za tu priliku postoje i priručnici za nastavnike, to bi upotpunilo metodički prikaz rada pojedinog nastavnog predmeta, pa bi i te priručnike svakako trebalo dati polaznicima.

I za te polaznike trebalo bi osigurati susrete s našom omladinom. To će biti relativno lakše

nego za ostale seminare jer se ti seminari održavaju tijekom školske godine kada je omladina na okupu.

Ostali seminari

Svojevremeno su održavani tečajevi za odrasle, na kojima su sudjelivale cijele obitelji iz Gradišća, pa štoviše i pripadnici njemačke narodnosti koji su željeli naučiti hrvatski jezik. Šteta što su ti tečajevi ukinuti i mislim da bi bilo dobro da se potakne inicijativa za ponovno uvođenje tih tečajeva.

Bilo je i inicijativa, posebno iz južnog Gradišća (dr. Robert Hajszan) da se uvedu tečajevi za javne djelatnike (funkcionere) kulturnih društava što bi također bilo vrlo korisno.

Konačno, mislim da bi trebalo ozbiljno razmisliti i o tečajevima za tete u čuvarnicama (Kindergärtnerinnen). Naročito stoga što u Zavodu za unapređivanje odgoja i obrazovanja SRH postoji izvanredna ekipa savjetnica za predškolski odgoj koje bi tečajevima sigurno dobro organizirale, a potreba za tim tečajevima u Gradišću postoji. Koliko sam upoznat taj je tečaj prošle godine u uskršnim praznicima bio vrlo uspješan.

Sigurno je da nisam iscrpio sve mogućnosti u vezi sa seminarima kao i inače u vezi sa suradnjom s Gradišćanskim Hrvatima. Radi se ovdje o tečajevima folkloru, izložbama knjiga, savjetovanjima, znanstvenim skupovima, sportskim susretima itd, no to već spada u dugoročnije programe između srodnih ustanova u Hrvatskoj i Gradišću. Prijedlozi za unapređivanje kulturne suradnje s Gradišćanskim Hrvatima, odnosno Hrvatima iz susjednih zemalja i ČSSR.

Iako je mnogo učinjeno na području kulturne suradnje s Gradišćanskim Hrvatima, mislim da ni u kom slučaju nisu iskorištene sve mogućnosti suradnje.

Što se tiče samih seminara njih bi u buduće trebalo

vrlo brižno pripremati. Obavezno bi trebalo izvršiti analizu seminara u protekloj godini. Ta bi se analiza trebala izvršiti svake godine u jesen, najkasnije do mjeseca studenoga. Uz voditelje seminara trebali bi u toj analizi sudjelovati i gradišćanski peljači proljetnih i ljetnih seminara. Bilo bi najbolje, da se ta analiza obavi svake godine sredinom studenoga u Zagrebu u našem Zavodu i ona bi trebala rezultirati odrednicima za sve seminare u narednoj godini.

Prilikom dolaska naše delegacije u Gradišće u prvoj polovini mjeseca ožujka trebalo bi na temelju prethodno donesenih odrednica dogovoriti globalni plan rada svih seminara u tekućoj godini. Tek iza toga bi voditelji seminara prišli detaljnoj razradi plana i programa rada što uključuje i potrebne nastavne materijale i audiovizuelna sredstva.

Pored te vrlo važne detaljnosti ne bi trebalo zapostaviti i ostale aspekte suradnje s Gradišćanskim Hrvatima.

Osim toga suradnju treba proširiti i na druge zemlje u kojima žive naši sunarodnjaci te i njih treba čvršće vezati uz Gradišćanske Hrvate u Austriji.

Zaključak

Četrdesetogodišnji napori na području suradnje s Gradišćanskim Hrvatima sigurno su donijeli plodonosne rezultate. Na tom su poslu izgarali naši stariji kolege i kolegice od kojih su neki već pokojni kao prof. Ivan Brabec i prof. Zlatko Muhvić. Posebno priznanje trebalo bi odati i prof. Rajlušiću iz Crikvenice i na kraju kao što Nijemci kaže „Zucker kommt zulezt“ sigurno vrlo zaslužnom prof. Anti Blaženčiću, vječitom mladiću koji je već niz godina u mirovini, ali ne miruje, već nas mlađe permanentno potiče na nove napore i ohrabruje u tom časnom i plemenitom poslu. On je

PROGRAM

rada seminara za studente (HAK) iz Gradišća
Crikvenica, 6 - 18.7.1981.

Voditelj seminara: BRANKO ŠNIDARŠIĆ, profesor

Ponedjeljak, 6.7.

Dolazak i smještaj polaznika seminara

Utorak, 7.7.

8-8,30

Informacija o programu rada seminara
Dr Zvonimir Diklić: Suvremena književnost jugoslavenskih naroda i narodnosti

8,30-9,30

10-11

Dr Vlado Pandžić: Suvremena hrvatska književnost

11,10-12,30

Jezične vježbe:

Grupa A (voditelj B.Šnidaršić)
Grupa B (voditelj M.Todorić)

Srijeda, 8.7.

8 - 9

Mirko Todorić: Medjusobno prožimanje usmene književnosti i narodne glazbe uz glazbene ilustracije)

9,05-10,05

Pave Kombol: Glazbena kultura i glazbeno stvaralaštvo u Hrvata (uz glazbene ilustracije)

10,30-12,30

Jezične vježbe

Grupa A (voditelj B.Šnidaršić)
Grupa B (voditelj M.Todorić)

20-21,45

Dr Zvonimir Diklić: Jugoslavenski igrani film (uz projekciju filma "Letači velikog neba").

Četvrtak, 9.7.

8 - 9

Mirko Todorić: More u hrvatskoj književnosti (uz glazbene ilustracije)

9,05-10,05

Pave Kombol: Glazba u Istri i Hrvatskom primorju (uz glazbene ilustracije)

10,30-12,30

Jezične vježbe:

Grupa A (voditelj Z.Diklić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Petak, 10.7.

8 - 9

Branko Šnidaršić: Tematika rodoljublja u hrvatskoj književnosti
Dr Zvonimir Diklić: Zagrebačka škola crtanog filma (uz projekciju animiranih filmova)

9,05-10,05

10,30-12,30

Jezične vježbe:

Grupa A (voditelj Z.Diklić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Subota, 11.7.

8 - 9

Dr Zvonimir Diklić: Jugoslavenski dokumentarni film (uz projekciju filmova)

9,05-10,05

Mr Momčilo Mrdjenović:
Geografske osnove nastanka i
poslijeratnog razvoja SFR Jugosla-
vije

10,30-12,30

Jezične vježbe:
Grupa A (voditelj M.Todorić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Ponedjeljak, 13.7.

8 - 10

Dr Zvonimir Diklić: Jugoslavenski
igrani film (uz projekciju filma:
Godišnja doba)

10,30-12,30

Jezične vježbe:
Grupa A (voditelj M.Todorić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Utorak, 14.7.

8 - 9

Mirko Todorić: Izbor iz Jugoslavenske
ljubavne poezije (uz glazbene
ilustracije)

9,05-10,05

Pave Kombol: Glazba u Dalmaciji i
Međimurju (uz glazbene ilustracije)

10,30-12,30

Jezične vježbe:
Grupa A (voditelj M.Todorić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Srijeda, 15.7.

8 - 9

Dr Zvonimir Diklić: Pjesničko djelo
Dobriše Cesarića

9,10-10,10

Dr Zvonimir Diklić: Pejzaž u suvre-
menoj hrvatskoj književnosti

10,30-12,30

Jezične vježbe:
Grupa A (voditelj M.Todorić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Četvrtak, 16.7.

8-9,10

Dr Vlado Pandžić: Književni rad
Miroslava Krležu

9,15-10,10

Dr Hrvoje Matković: Povijesne osnove
nastanka nove Jugoslavije

10,30-12,30

Jezične vježbe:
Grupa A (voditelj M.Todorić)
Grupa B (voditelj V.Pandžić)

Petak, 17.7.

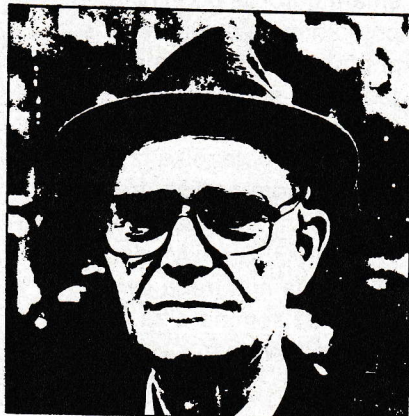
Odlazak iz Crikvenice u jutarnjim satima. Vožnja
preko Senja - razgledavanje uskočkog grada i
Nehaja - vožnja preko velebitskog prijelaza
Vratnik, odmor, nastavak puta preko Like, ručak
u hotelu "Gacka" u Ličkom Lešću.
Dolazak u Zagreb, smještaj u Pionirskom gradu,
noćenje.

Subota, 18.7.

Poslije doručka odlazak u Trakošćan preko
Krapine, razgledavanje Krapine, dolazak u
Trakošćan, razgledavanje dvorca, ručak.
Odlazak u Varaždin, razgledavanje grada, a u
poslijepodnevnim satima povratak u Gradišće.

pravi kulturni poklisar za Gradiš-
ćanske Hrvate i naš vječiti spiri-
tus movens.

Zahvaljujući tom pokre-
tačkom duhu nemamo prava da
ustuknemo pred problemima, a

prof. Ante Blaženčić

našim Gradišćanskim Hrvatima
poručujemo da s još više žara i
poleta prionu uz taj posao koji
ima izrazito važnu kulturnu
misiju.

Nije moguće na ovom
mjestu istaći imena svih naših
dragih kolega iz Zavoda za una-
pređivanje odgoja i obrazovanja
SRH koji godinama savjesno
obavljaju taj posao, zatim naših
peljača iz Gradišća, javnih dje-
latnika iz HKD-a u Željeznu i
Beču, iz HAK-a u Beču,
Zemaljske vlade u Gradišću,
Pedagoške akademije u Že-
ljeznu i drugih ustanova u Aus-
triji, posebno u Gradišću te
kolegama iz raznih ustanovama u
našoj zemlji, posebno društvu za
suradnju s Hrvatima iz susjednih
zemalja, Komitetu za prosvjetu
SRH te samoupravnim interes-
nim zajednicama, koji osigura-
vaju sredstva za te seminare.
Posebno bih se želio zahvaliti
našim kolegama iz fakulteta te
osnovnih i srednjih škola u našoj
republici koji taj posao obavljaju
s mnogo entuzijazma i poleta, a
jedina im je stimulacija naše
priznavanje i zahvalnost.

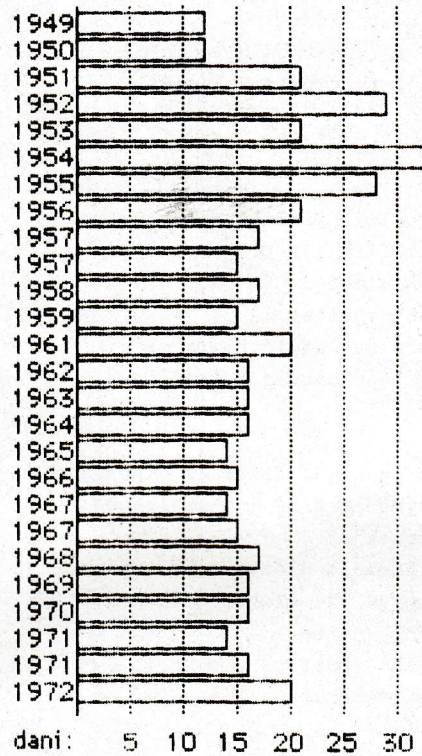
Kao što sam već ranije
napomenuo u posljednje vrijeme
javljaju se poteškoće, prven-
stveno financijske, no to nas ne
smije niti jednog trena pokole-
bati da se posao i dalje ne
nastavi, štoviše još i proširi na
veći broj tečajeva kao i na veći

broj sudionika iz Gradišća i ostalih zemalja u kojima žive naši sunarodnjaci.

Stoga bih preporučio našim sunarodnjacima da ne smanjuju broji polaznika na pojedinim tečajevima jer je znatno veća šteta da se na tečaju ne sudjeluje od neznatne financijske uštede. Eventualno manji broj polaznika iz Gradišća u pojedinom godištu treba popuniti s polaznicima iz drugih zemalja, ČSSR ili Mađarske. No, i bez toga njih treba čvršće vezati uz seminare za Gradišćanske Hrvate.

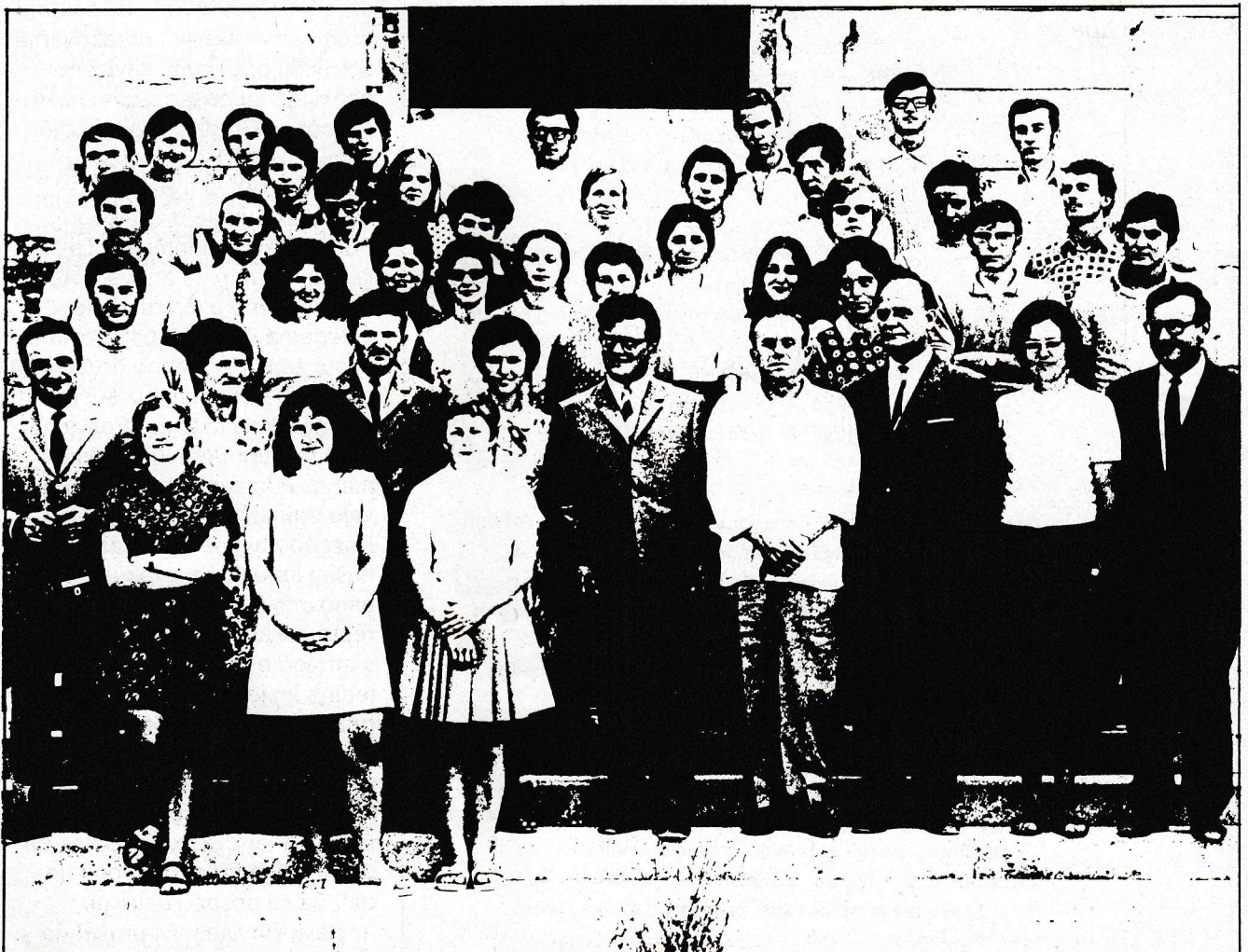
Naš bi zajednički zadatak trebao biti i mnogo češća stručna suradnja sa srodnim stručnim i znanstvenim ustanovama iz Gradišća. U tome bi se posebno trebali angažirati naši kolege — srednjoškolski profesori iz Gradišća, ali i studenti iz HAK-a.

Statistika o trajanju jezičnih tečajev od 1949. do 1972.

Kao što sam ranije napomenuo trebalo bi izvršiti stručne analize proteklih seminara i redovito zajednički pripremati planove i programe za naredne seminare. Naša bi zajednička briga trebala biti i izrada kao i odabir jezičnog i glazbenog materijala za potrebe tih tečajeva. Završio bih svoj prikaz stihovima hrvatskog pjesnika Petra Preradovića koji treba da nam budu stalno na umu kako niti danas niti u buduće ne bismo izgubili svoju nacionalnu samosvijest jer tada nećemo ostati niti sjena svoje vlastite prošlosti.

*Ljub' si, rode, jezik iznad svega,
U njem živi, umiraj za njega!
Po njemu si sve što jesi:
Svoje tijelo, udo svijeta,
Bus posebnog svoga cvijeta
U naroda silnoj smjesi,
Bez njega si bez imena,
Bez djedova, bez unuka,
U prošlosti, sjena puka,
U buduće niti sjena!*

Filodendron

Dominantno mjesto je u hiži zauzima filodendron. Svojimi velikim listi je pokriva jedan dio klavira, a na drugu stran je svoje zupčaste listi širio prik kauča. Rado sam sidio pod ovim zelenim baldahinom. Bludilo me je jedino njegovo žilje. Najradje bi je bio otkinuo. Ali mama mi je razložila da filodendron ovim žiljem odsapa i da će se uvenuti, ako je odrižem, polamljem ili samo našćukam. Kanio sam da filodendron bude dalje rasao, da bude radjao jednu list za drugom. Nikada se nisam pitao, da li svojim žiljem odsapa, ko je visilo ča do podaskanoga tla. Vjerovao sam mami. Ona je naime zibrala i kupila ov filodendron. Ali došmugljao sam ga ja.

Bio sam pet, šest ljet star, kad smo naš odmor prebavili u Crikvenici. Stanovali smo kod privatnika na glavnoj prometnoj cesti. Od luke su peljale stepenice direktno do našega stana. Neznam da li ih je bilo 50 ili 100. Ali uvijek sam se pašćio, da kot prvi zagazim na cestu, ka je razdvajala široke javne stepenice od uskih privatnih.

Bili smo smješćeni u privatnom kvartiru. Gospodari su spraznili hiže. Ostala im je samo kuhinja. Zapravo su živili na terasi, ka je bila ogradjena. Spali su u kamri i na ravnom krovu, ki je bio ogradjen na način talijanske pergole. I moja je bila želja prespati jednu noć pod zvjezdanim nebom. Ali strah je nadvladao hrabrost, tako

da sam skupa sa svojom braćom spao u sigurnoj stelji. Jutro sam imao važnu zadaću. Morao sam pojti zbudjati tri gospice, ke su stanovale jedan kat ubr naše sobe. Radosno sam svaki dan jutro skakao iz stelje i se otpravljaao u odredjeno vrime pred vrata mojih gospic. Tuketanjem sam je budio i pozdravljaao dokle su one odzravile. Svaki put mi se činilo, da im je noć bila prekratka. No, i meni su jednoč noćne ure prebrzo zmikle. Kad sam se zbudio su moje dame jur išle iz stana u kakovu takovu školu na jezični tečaj. Pašćile su se, a mene je opstrila sram. Oprostile su moje zamudjenje. Prlje nego su otputovale iz Crikvenice, su me moje Sjeverogradišćanke zagrlile, poljubile i mi darovale šokoladu.

Ali i naš ljetni odmor je prebrzo stekao. Prispio je čas, da se lučimo od morja, pijeska, školjkov, brodov i mediteranske vegetacije. U spominki smo ali zeli sa sobom morje i brode. U maloju vrićici sam nosio školjke, a med nogami črip s malim filodendronom, koga smo srićno krijumčarili prik granice.

Ta raslina iz crikveničke vrtljarnice je rivala listi kot su meni tekla ljeta. Kad je filodendron imao jur dost listi, je i na mene došao red da se otpravim Crikvenicu na jezični tečaj.

Bio sam 16 ljet, a u glavi su mi lebdile one tri gospice.

Jednu od njih sam kašnje još i našao u Crikvenici, kade je s obitelji prebavljala ljetni odmor. Vjerojatno su joj svojčas bili zanimljiviji junaki nego dićaki, tako da se već nije znala dobro spomenuti na maloga buditelja.

Nikada nisam prebavio cijeli tečaj u domovini našega filodendrona, iako sam se svako ljetno trsio i trudio, da poiščem rodni kraj kitice, pod čijim okriljem sam prebavio mnoge lipe i turobne čase. Povidao sam joj o Domu prosvjetnih radnika, o Brabecovi prefiksi i sufiksi, o Zalarovoj dječjoj literaturi, i ča je filodendrona već interesiralo, o slanoj vodi, plaži, noćnom životu i o divojka. Moja povidanja je žrkao svojim dužičkim žiljem kot isušena, popucana zemlja rodnu godinicu. Bio je pravi životni eleksir. Novim strijelastim liščem se je filodendron zahvalio za moje povidanje.

Pred osmimi ljeti je jedina kitica u našoj dnevnoj sobi željno iščekivala moj pozdrav iz Crikvenice. Ali minulo je vrime, minula je mogućnost, a vjerojatno i interes da barem na dva dane skočim do tečajistov, predavačev i prijateljjev. Abruptno je prestala jedina veza, ku je naš filodendron imao sa svojom domovinom. Počeo se je turobiti. Omlahavio je. Zgubljaao je listi. Sada mi ostaje još samo uspomena na čas, koga sam s njim preživio i o kom smo skupno sanjarili.

Jurica Csenar

W6

Knjigu morete naručiti
kod HAK-a,
Tel.: 0222/65 14 014
Schwindgasse 14
1040 Wien/Beč

Bericht der Arbeitsgruppe

»LAGE DER VOLKSGRUPPEN IN ÖSTERREICH«

Bericht der Arbeitsgruppe

»LAGE UND PERSPEKTIVEN DER VOLKSGRUPPEN IN ÖSTERREICH«

Bericht der Arbeitsgruppe

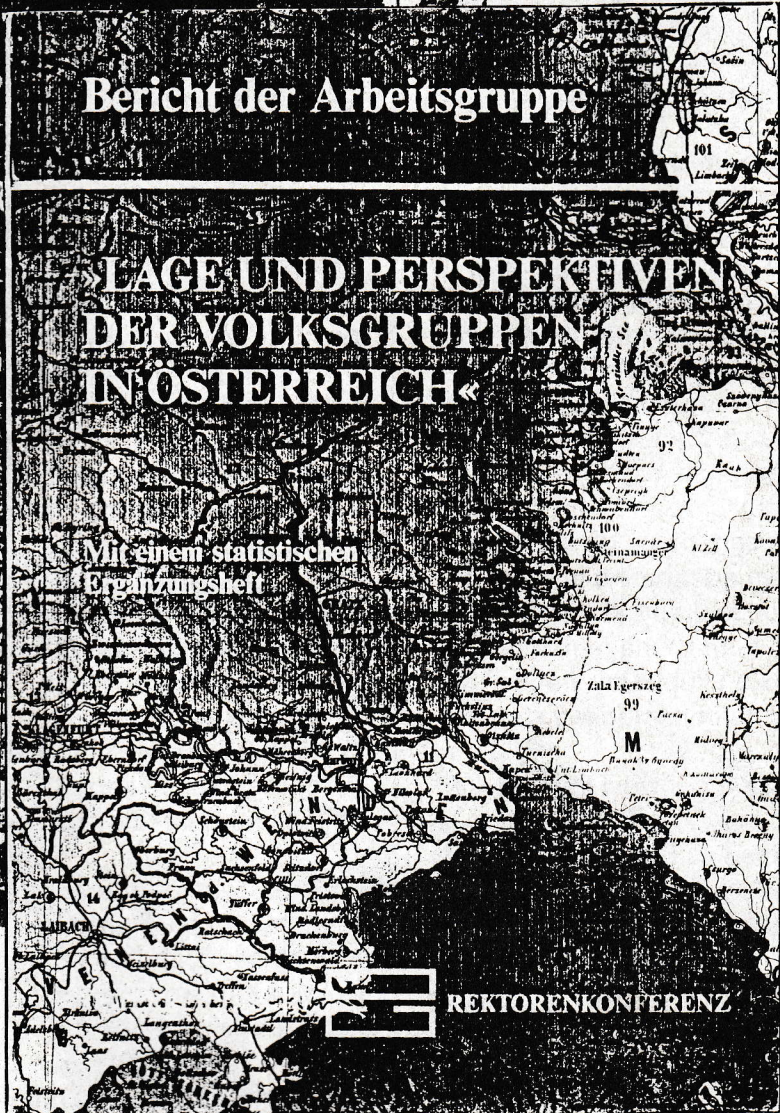
»LAGE UND PERSPEKTIVEN DER VOLKSGRUPPEN IN ÖSTERREICH«

Mit einem statistischen
Ergänzungsheft

Mit einem statistischen
Ergänzungsheft

Mit einem statistischen
Ergänzungsheft

Sve u svemu jedna vrlo neophodno potrebna i vrijdna knjiga za svakoga, ki ozbiljno razmišlja o budućnosti narodne grupe u Austriji — Zapravo bi si sva društva, velika i mala, bez iznimke, društvenopolitičke grupacije morala za slijedeće djelatno ljetno najprzeti točan studij toga izvještaja da bi konzekventnije i konkretnije, a tim i efektivnije mogli djelati u budućnosti. Došli smo na kraj diletantizmu i bilo bi neozbiljno i smišno ako bi ispustili ovu veliku šansu. NB

REKTORENKONFERENZ

P. b. b.
Erscheinungsort: 1040 Wien
Verlagspostamt: 1040 Beč

HAK Schwindg. 14/10 Bec tel.: 65 14 014

DR.
BENCICS NIKOLA
WALDHOFWEG 6
ZELJEZNO/EISENTADT

7000

DRUCKSACHE

DRUCKSACHE